

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

19e jaargang nr. 3

15 mei 1990

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere notaris

Stichter : G. Hebbelynck +

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-adres : Lijnmolenstraat 149, 9110 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Buitenland : 500 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr.
per jaar. Beschermleden : 1000 fr. per jaar.

INHOUD

- Rooigem en de Brugsepoort te Gent	114
- Inventaire Archéologique : Het Wachtorentje aan Ter Platen	128
- De Ex-Burgemeester van Oudenaarde komt Gent versterken	130
- Het Meerhemkanaal	134
- 51 Blazoenen van Ridders in de Orde van het Gulden Vlies	147
- Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (Vervolg) :	
- Snejbrug - Europabrug - Koning Albertbrug	149
- Beklach van de Dulle Griete	159
- In Memoriam Gill. Van Geert	163
- Vraag en Antwoord	167
- Lezers schrijven ons	170
- Bibliografie	177
- Gênsche Prâot	178

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliothecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever : Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9110
Sint-Amandsberg - Gent.

ROOIGEM EN DE BRUGSEPOORT TE GENT

Het gehucht Rooigem kan men binnen de Gentse Brugsepoortwijk situeren tussen de huidige Bevrijdingslaan, de Leie en Einde Were op Ekkergerm.

Gezien de spelling "Royengem (1325), "Roeyeghem (1334), "Royegem" (1347) heeft men tijdens de 14de eeuw en ook later blijkbaar gemeend dat die benaming iets met "Roy" of koning te maken had. (1).

Uit de verklaringen van dr. M. Gyseling blijkt duidelijk de vergissing.

De naam zou af te leiden zijn van het Germaanse "Rauhinga haim" of het heem, de woonplaats van de lieden van Rauho.

Er is veel kans dat een Frankisch hoofdman Rauho, gedurende zijn omzwervingen tijdens de volksverhuizingen, deze vlakte aan de Leiebocht voor zijn stamgenoten best bewoonbaar vond, misschien om de agrarische mogelijkheden, de aanwezigheid van vis, wild en gevogelte.

Omstreeks 640 werd het Rooigemgebied, samen met Ekkergerm, Mariakerke en Wondelgem door koning Dagobert aan de H. Amandus van de Sint-Baafsabdij geschonken. De heren van Dendermonde, voogden van de abdij, namen later dat gebied in persoonlijk bezit. (2).

Ser Raes van Gavere, de toenmalige eigenaar, verkocht in 1274 aan Gent, de gronden tussen de Leie en de hedendaagse Coupure, het zgn. "Ser Raes gherechte" waartoe Ekkergerm en Rooigem behoorden. Het duurde echter nog een paar decennia vooraleer Robrecht van Bethune, zijn leenheer en heer van Dendermonde, dat gebied aan Gent overmaakte. (3).

In de veertiende eeuw maakte Rooigem evenals de aangrenzende gronden der Vaernewycks deel uit van de "Vrijheid van Gent", een streek buiten de muren waarin de stad zekere rechterlijke en administratieve bevoegdheden had. De bevolking van het Rooigemgehucht en het omliggende buiten de stadspoort die naar Brugge leidde, bestond overwegend uit landbouwers en hoveniers. Dat bleef zo tot in de negentiende eeuw.

Wie het "Grote panoramische gezicht van Gent" van 1534 bekijkt (sinds 1931 toegevoegd aan de rijke collecties van het Bijlokemuseum en toegeschreven aan schilder Geraard Horenbaut), herkent bovenaan de stadspoort en de heerweg naar Brugge. Even buiten de poort ziet men enkele gewone huisjes doch vanaf het einde van deze korte rij bemerkt men de verspreide hoeven en de talrijke molens die het agrarisch karakter van deze streek onderstrepen. Heel duidelijk plaatste de ontwerper toen ook het beroemde Kartuizerklooster "Koningsdal" met het nabijgelegen "Motje" op zijn kaart. (foto 1).

Daarop komen we verder terug.

DE WAALPOORT OF BRUGSEPOORT

Tijdens de uitbreiding van Gent naar het noordwesten toe werd, aan het einde van

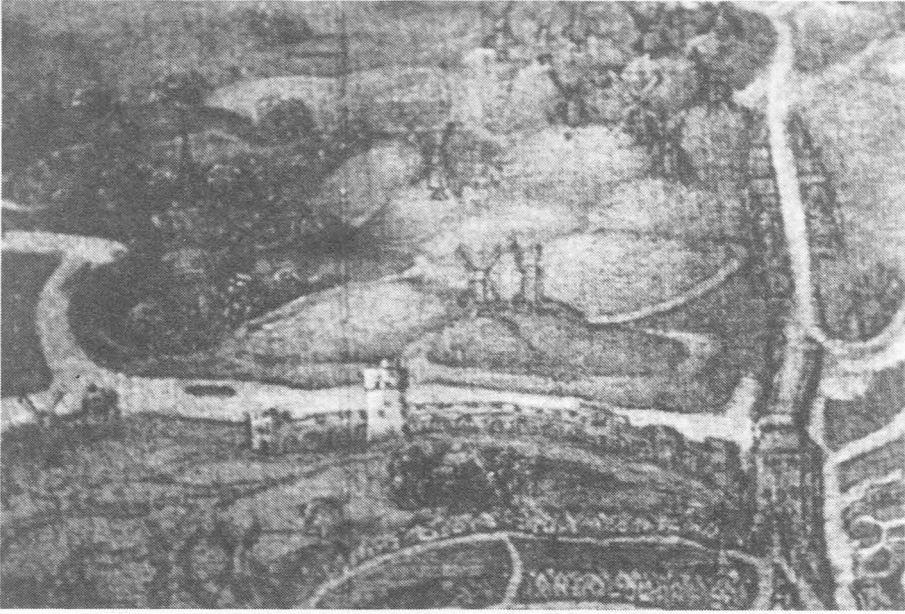

Foto 1. Detail "Panoramisch gezicht op Gent 1534". Waal- of Brugsepoort. Midden-links : "Koningsdal".

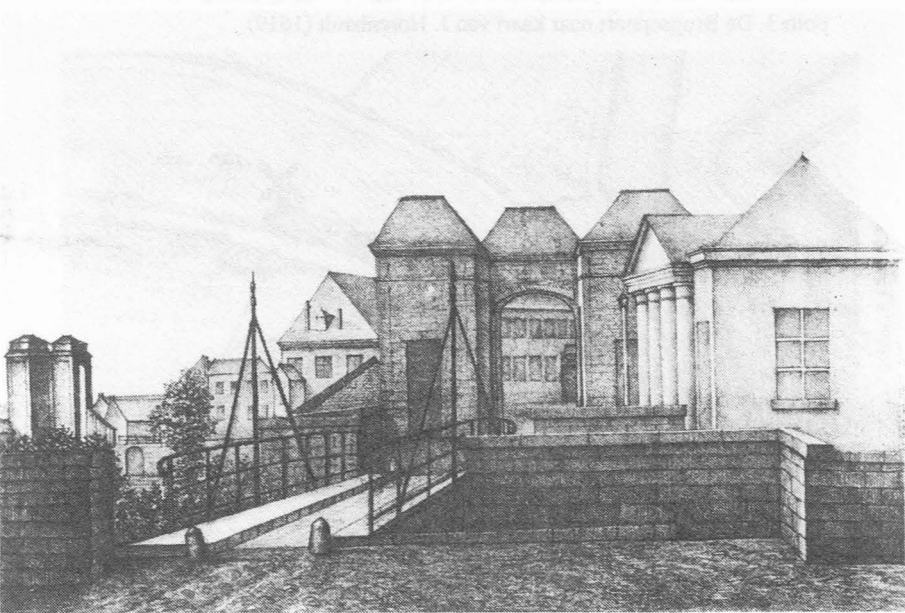

Foto 2. De Waal- of Brugsepoort ca. 1850, door A. Saurel (S.A.G.-Copyright).

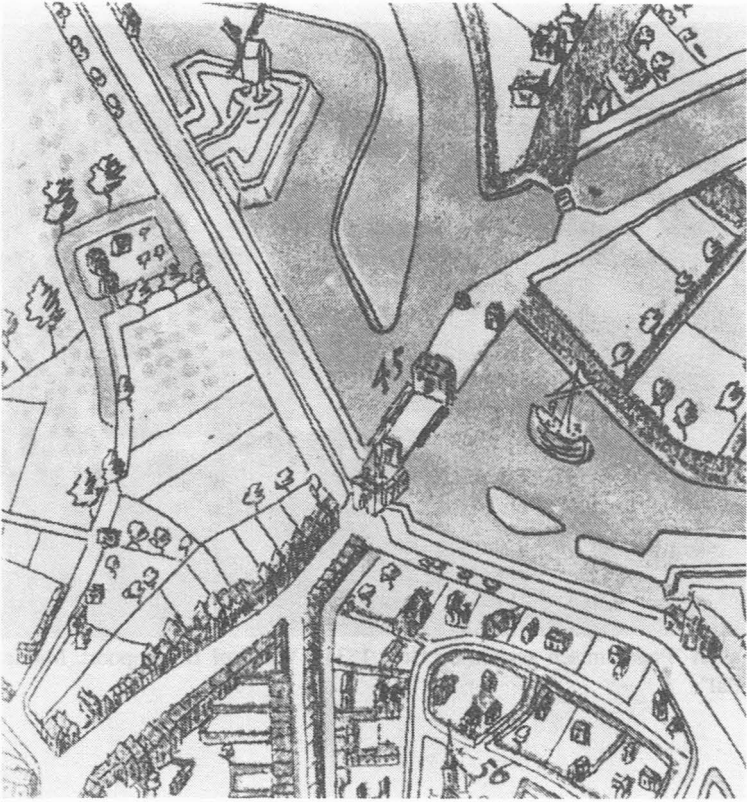

Foto 3. De Brugsepoort naar kaart van J. Horenbault (1619)

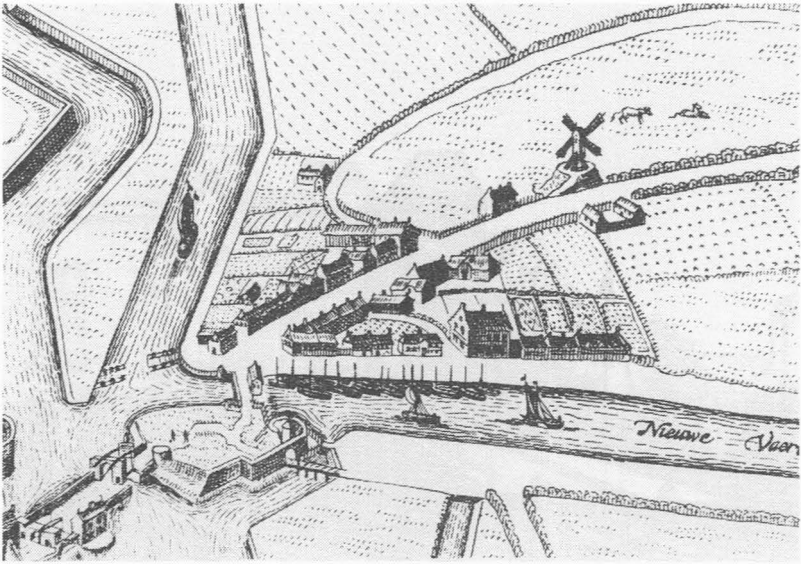

Foto 4. Brugsepoort en Nieuwevaart naar kaart van Hondius en Sanderus (1641).
(S.A.G.-Copyright).

de dertiende eeuw, grotendeels op de opgevolde stadsgracht, de Waaldam, een versterkte poort gebouwd : de Waalpoort, ook de Brugsepoort genoemd. (4). Poort en dam bleven tot in de negentiende eeuw bestaan.

Ondertussen werd de Brugsepoort in de vijftiende, zestiende en zeventiende eeuw gerestaureerd of herbouwd.

Op het "Panoramische gezicht van Gent" van 1534 was de poort smal. In de zeventiende eeuw werd ze, waarschijnlijk uit noodzaak breder, monumentaler opgetrokken. Na de voltooiing van het kanaal van Gent naar Brugge (de "Brugsevaart") in 1624 en de intense bedrijvigheid die bij de Waalpoort was ontstaan door de bargies die kort daarop tussen voornoemde steden door de Staten van Vlaanderen werden ingelegd, was ook het verkeer aldaar sterk toegenomen.

In het begin van de 18de eeuw was de Brugsepoort aan herstelling toe en ongeveer honderd jaar later, tijdens de Franse bezetting, werd er een wachthuis in empirestijl aan toegevoegd, hetgeen te merken is op een lithografie van A. Saurel, omstreeks 1850 getekend. (foto 2).

De *oude Brugsepoort* bevond zich ongeveer middenin de huidige Noordstraat. Toen de calvinisten, onder Jan van Hembyze en Frans van Ryhove, in 1577 meester van de stad waren geworden, besloten ze nieuwe fortificaties te laten bouwen.

Een *tweede poort* maakte deel uit van deze gordel.

Opgericht aan het nu bestaande kruispunt van de Brugsepoortstraat-Noordstraat en de Contributiestraat-Begijnhoflaan, stond deze poort op de as van haar naamgenote.

Op de kaart van Gent door J. Horenbault (foto 3) in 1619 en deze van Hondius en Sanderus (foto 4) in 1641 geconcipieerd, staan beide afgebeeld.

Gezien de miserabele toestand waarin de tweede poort verkeerde, werd deze in 1782, op bevel van keizer Jozef II gesloopt. (5).

De stadspoorten werden elke avond gesloten.

Tijdens de wintermaanden (vanaf 1 november tot begin februari) opende men de stadspoorten enkel om halfzeven 's ochtends en sloot men ze reeds opnieuw om vijf uur in de namiddag.

Gedurende de zomerperiode (vanaf 15 mei tot begin oogst) bleven ze open vanaf drie uur in de vroege morgen tot halftien 's avonds.

Voor de rest van het jaar veranderde de uurregeling al naargelang het lengen of korten van de dagen. Wie buiten de voorafbepaalde uren in of uit de stad wou, betaalde "poortgeld".

Nadat de Coupure (tussen 1751 en '53) was gegraven, lei men tussen de Brugsevaart en voornoemd kanaal een balk die de doorgang voor het verkeer te water versperde. (6).

Tijdens de graafwerken van de Coupure was er, tussen de binnenstad en het Rooigemgehucht een weg ontstaan. Daar kon men een bepaalde tijd de stad in

en uit zonder poortgeld te betalen. Doch de stadsmagistraten grepen spoedig in. Ze lieten, ca. 1755, over de zgn. "Driegatenbrug" (7) waar de gracht der stadsvesten in de Brugsevaart uitmondde, twee paviljoenen bouwen waartussen twee metalen hekkens de toegang afsloten.

Gelegen op het huidige Jan van Hembyzebolwerk heette dat complex officieel de "*Porte de Secours*" of hulppoort, waar ook poortgeld werd geheven.

Om echter de groenteboeren, de melkverkopers en marskramers die naar de stad kwamen, tegen afpersing te beschermen, werd vanaf december 1789, vanwege het stadsbestuur, toezicht aan de poorten gehouden. Het innen van poortgeld werd immers aan particulieren verpacht. (8).

Vanaf 1816 werd er tevens octrooi geheven, een tol op dranken, eetwaren, brandstof en bouwmaterialen. Dàt geld ging naar de stadskas.

Even nog dit. Toen koning Leopold I op 18 juli 1831 uit Londen, over Calais en De Panne, per rijtuig Gent passeerde, ontving hij aan de Brugsepoort de sleutels van de stad uit de handen van baron Charles Coppens, burgemeester van Heusden-Melle en bevelhebber van de Gentse openbare veiligheidsdiensten.

Met de afschaffing in 1860 der octrooirechten werden de stadspoorten overbodige monumenten. Zo ook de Brugsepoort die tijdens de volgende maanden werd gesloopt.

Dat zou een der oorzaken worden van de geweldige aangroei van de bevolking en de urbanisatie in het Rooigemgehucht en de latere Brugsepoortwijk.

HET ROOIGEMS KARTUIZERKLOOSTER "VALLIS REGALIS"

Door Bruno van Keulen werd in 1084 de Orde der Kartuziers bij Grenoble gesticht.

Vanaf de veertiende tot de zestiende eeuw werden in ons land verschillende kartuizerconventen opgericht.

Met de hulp van Brugse broeders werd één daarvan in 1327 door Simon Willebaert op Rooigem gesticht. Door hem werd het terrein daartoe van de Vaernewyck-familie afgekocht.

De graaf van Nevers onthief dat nieuw klooster van elke grondtaks en Simon de Mirabello, vriend van Jacob van Artevelde, werd een der belangrijke schenkers waartoe ook heel wat buitenlanders behoorden. (9) (10).

Men noemde dat klooster "Vallis Regalis", "Val Royal" of "Koningsdal", hetgeen gedeeltelijk te verklaren valt, omdat het in het dal van de Leie was gelegen. (11).

Men vergiste zich natuurlijk toen men zich steunde op het deel "ROY" uit de gehuchtnaam "ROYeghem".

Het klooster met zijn aanhankelijkheden bevond zich oostelijk van de Leie. Tegenwoordig zou men het situeren tussen de huidige Kaarderijstraat, de Rooigemlaan en de Drongensesteenweg.

Op een aquarel van P.J. Goetghebuer, naar het plan van F. Hogenberg in 1572

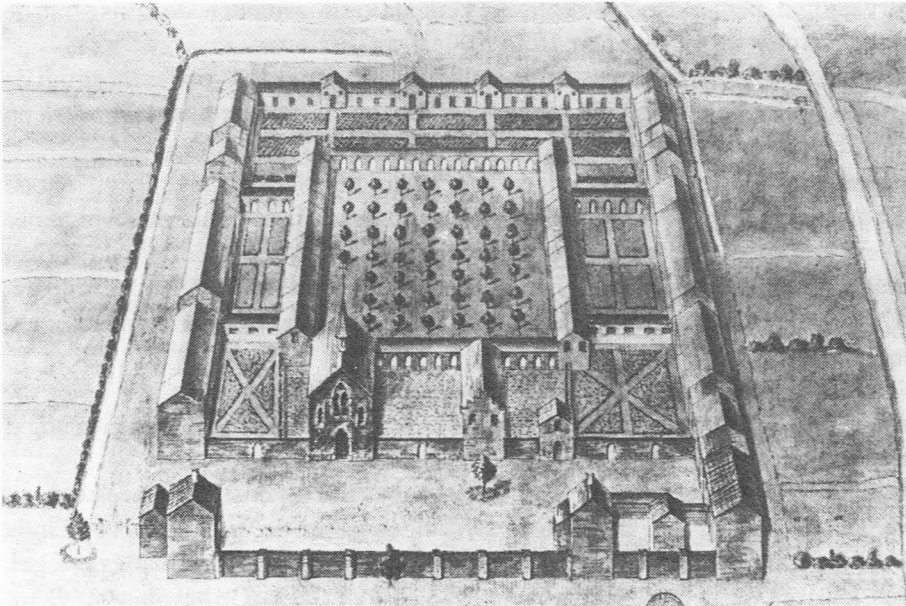

Foto 5. Kartuis Koningsdal naar plan F. Hogenberg (1572). (S.A.G.-Copyright).

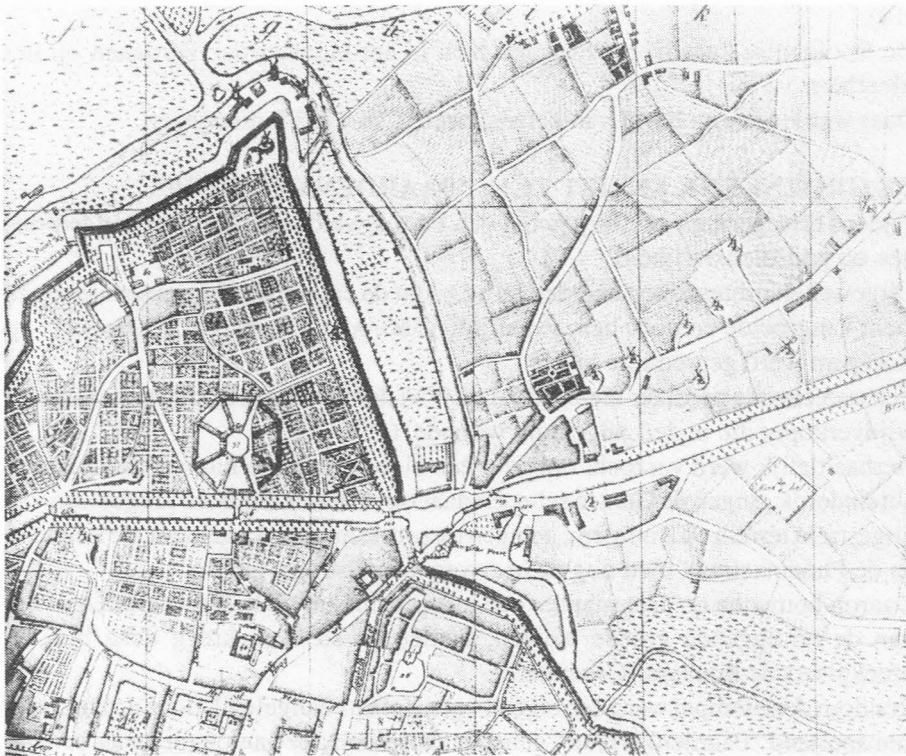

Foto 6. Brugsepoort - Brugsevaart - Brugse Heerweg (rechts). Talrijke molens. Kaart G. Goethals (1796).

vervaardigd, bemerkt men de gotische kerk, de kartuizercellen, de kruisgang, de boomgaard en de moestuinen. (foto 5).

Tot de eerste helft van de zestiende eeuw was "Koningsdal", onder meer om de rustige site en de uitgebreide bibliotheek, bijzonder gunstig aangeschreven en zeker bij de toenmalige intelligentia die daar tijdelijk vertoefden.

Misschien door de familie Vaernewyck, kwam het klooster in het bezit van de Drongense meersen die bij de watermolen (de hoosmolen) aan de Rooigemse Leieoever en de Boergoyenpolders gelegen waren. Ze moesten de molen onderhouden en ze waren bij het beheer van voornoemde polders betrokken. (12). Met de opkomst van het calvinisme te Gent liep het bestaan van "Koningsdal" plots naar zijn einde.

Vanaf juli 1566 predikten de protestanten "buiten de Waalpoort".

In augustus van dat zelfde jaar vielen ze het klooster binnen en brachten er nogal wat schade aan.

Tijdelijk werd het rustiger op Rooigem doch toen de calvinisten als meesters van Gent tot de vernieuwing der stadsversterkingen tussen de Brugsepoort en Einde Were besloten, bleek dat het kartuizerklooster te dicht bij de fortificaties gelegen was. Daarom werd "Vallis Regalis" in 1578 gesloopt. (13). Op het plan van Gent, in 1581 door Guicciardini ontworpen, had deze "Koningsdal" reeds weggelaten. (14).

De Rooigemse kartuizers vestigden zich in het klooster der Tertianen op het Meerhem.

Daar werden ze, op bevel van keizer Jozef II, in 1783 buitengezet.

DE GROENKERK EN HET ZGN. "PAARDENKERKHOF"

Tijdens de regering van Margaretha van Parma werd meer en meer aangedrongen op godsdienstvrijheid.

Uitgeweken protestanten keerden terug zodat de calvinistische gemeenschap te Gent aangroeide en door hen, vanaf juli 1566, o.m. "buiten de Waalpoort" op Rooigem werd gepredikt.

Een succesvolle prediker bleek Nicolaes Van der Schueren te zijn, een vroegere wijnverkoper die in de Langemunt woonde. (15).

Herhaaldelijk werd verzocht om over een eigen tempel te kunnen beschikken. Uiteindelijk gingen de Gentse schepen daar op in. De calvinisten kregen een vrij uitgestrekt terrein op Rooigem, gelegen tussen de huidige Leiestraat, de Leiekaai en de Phoenixstraat, toen nog de heerweg naar Brugge. (16).

Daarop bouwden de protestanten een grote, achtkantige houten kerk. Omwille van de omliggende groene weiden, bomen en struiken kreeg deze bid- en preekplaats de bijnaam "Groenkerk".

Rondom deze tempel werd een eigen begraafplaats aangelegd, door de katholieken spottend "Paardenkerkhof" geheten aangezien deze aarde niet was gewijd. Lang bleef noch kerk, noch begraafplaats bestaan aangezien de Gentse magistraten reeds in maart 1567 alles grondig lieten vernietigen.

MOLENS

Rooigem en haar dadelijke omgeving was landelijk.

Het gebied bestond uitsluitend uit weiden, land- en tuinbouwgrond bij afzonderlijke boerderijen.

Daarenboven telde men er talrijke molens.

Vele stonden aan weerszijden van de heerwegen naar Brugge en Eeklo, o.m. graan-, olie- en slagmolens en een hoosmolen.

Ze waren reeds aangeduid op het "Groot panoramische gezicht op Gent in 1534" en men herkent ze opnieuw op de Goethals-kaart van 1796. (foto 6).

Men bemerkt dat de Sint-Jan Baptistkerk op een vroegere molenberg werd gebouwd. Dat is te zien op het stadsplan van Hondius en Sanderus van 1641. Op het plan van Goethals (van 1796) onderscheidt men duidelijk de plaats van verschillende andere molens.

De korenwindmolen "*De Vliege*" bevond zich op de oude baan van Gent naar Brugge op Rooigem. In 1847 werd die openbaar verkocht.

Een andere windmolen, opgericht op de latere "Vossekoer" in de huidige Reinaertstraat werd waarschijnlijk vòdr 1856 gesloopt, om plaats te maken voor het citeetje.

Op dezelfde heerweg naar Brugge stond de stenen windkorenmolen "*De Rodenberg*". Ook deze werd ca. 1860 gesloopt en door de koer "Bruynooghe" vervangen.

Een andere stenen windmolen was "*Het Grootje*". Ook deze zeventiende-eeuwse knaap werd in 1877 gesloopt om plaats te maken voor een "poortje".

De windmolen "*Macharius*" die op 10 april 1864 openbaar werd verkocht, stond met de molenaarswoning, de stallen en een partij zaailand aan het eind van een weg waarop men, tussen 1881 en '97 de Acaciastraat aanlegde. Die molen was toen reeds vroeger neergehaald. Daarop kwamen de beluiken van de huidige Brunel- en Sikkelsestraat.

Midden de huidige Beukelaarstraat die sinds 1870 bestaat, stond het stenen koren- en stampgemaal "*De Papinne*". Deze bestond tot 1864. Vier jaar vroeger sloopte men "*De Vrede*" die plaats ruimde voor de Abrikoosstraat en haar beluiken.

In 1972 maakte men de korenmolen "*De Slinke*" met de grond gelijk. (17).

En zo waren er nog veel andere, o.m. "*De Roomberg*", korenwindmolen die op 15 augustus 1857 openbaar verkocht werd.

De meeste werden definitief van de kaart geveegd tijdens de (roof)bouwvraag der beluiken of het aanleggen van nieuwe straten op de wijk Brugsepoort, gedurende de gestage bevolkingsaanwinst vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw. Door de intrede van de stoommachine in het molenbestand kwam het molenbedrijf trouwens definitief in de moeilijkheden.

Bij de beschrijving van het kartuizerklooster "Koningsdal" werd terloops naar de *hoosmolen* op Rooigem aan de Leiebocht verwezen.

Reeds tijdens de middeleeuwen heeft men, doorgaans met zgn. "wipmolens" (18) geprobeerd het overtollige water uit de meersen en rivierpolders te verwijderen.

Elk jaar opnieuw waren de Boergoyenmeersen aan de Leie gedurende verschillende maanden overstroomd.

Het kunnen de Vaernewycks geweest zijn, als eigenaars van voornoemde meersen, die in de 14de eeuw een houten wipmolen op Rooigem oprichtten om de geregelde wateroverlast op hun gronden tegen te gaan.

Die molen zou kort daarop zijn afgebrand.

Omtrent 1597 was er een houten, achtkantig gemaal opgetrokken dat op zijn beurt in 1701 afbrandde.

Doch in hetzelfde jaar richtte men reeds de huidige, achtkantige molen op : een bovenkruier (met kap en wicken). (19).

In 1866 werd de molen van een stoomtuig voorzien, geleverd door de Gentse werkhuizen Van de Kerckhove (op de Coupure). Een vierkante schoorsteen werd naast de molen gemetseld maar de kap en de wicken werden van de molen verwijderd.

Toen men ongeveer dertig jaar later deze machine door een nieuwe verving, werd tevens het scheprad uitgebroken en kwam er een centrifugaalpomp (vervaardigd bij Phoenix) in de plaats.

Bijna dadelijk na de Tweede Wereldoorlog installeerde men een elektrische aandrijving.

De schoorsteen was overbodig en werd dus maar gesloopt. (20).

Hetgeen tegenwoordig overblijft, is de achtkantige, stenen, afgeknotte piramide van ca. twaalf meter hoogte. (foto 7).

Tijdens de beginjaren van 1980 werd deze molen stilgelegd.

EEN HAVENTJE AAN DE LEIE OP ROOIGEM

Op de kaart van Jacques Horenbault (1619) onderscheidt men aan de Leie niet enkel de "hoosmeulen" maar tevens, rechtover de meersen van "Malem" een plaatselijk haventje. (foto 8).

Toendertijd was er immers druk verkeer te water tussen Drongen en Gent. In de zgn. "haven van Rooigem" legden allerlei boten aan, onder meer deze van de vissers (foto 9) die hun netten trouwens verstelden langs de weg die vrij parallel met de Leie liep en die in de volksmond (en ook een tijdje officieel) de "Nettestraat" heette. (foto 10).

Doch ook de scheepjes van de beerboeren die naar de stad afzakten om er de fecaliën af te halen en de platte boten van de brouwers en de groenteboeren voeren in en uit.

Dat haventje lag tussen de Leie en het begin van de huidige Nekkersputstraat, naam ontleend aan het volksgeloof. Men sprak daar immers van een "Nekkersput", een overblijfsel van voornoemde haven waarin, volgens het bijgeloof nekkers of watergeesten huisden...

Foto 7. De water- of hoosmolen te Rooigem a.d. Leie. (1988).

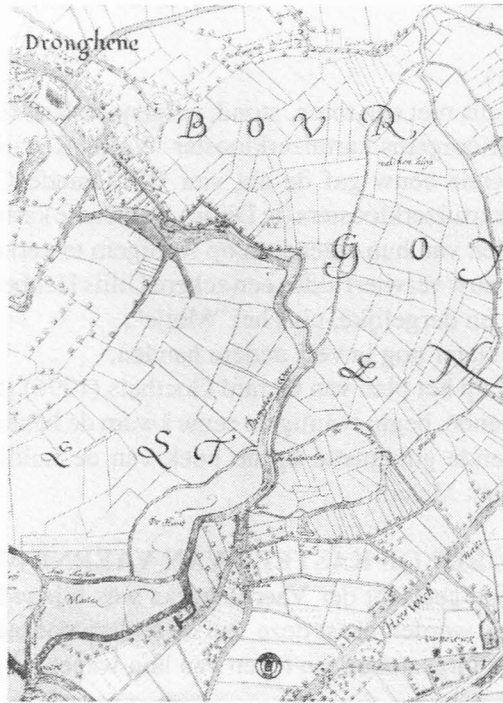

Foto 8. Links onderaan de haven a.d. Leie; rechts onderaan : Vaernewyck-steengoed. Plan : J. Horenbault. (1619). (S.A.G.-Copyright).

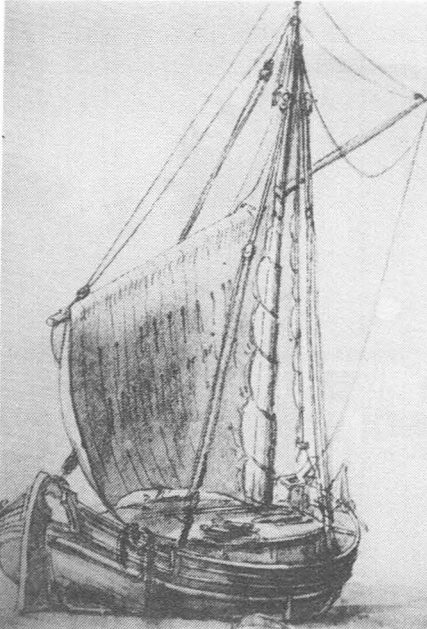

Foto 9. 17de/18de-eeuwse binnenvaartschip op de Schelde en de Leie.

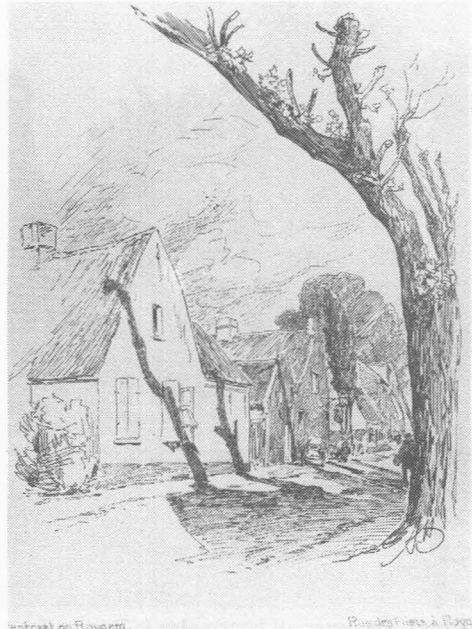

Foto 10. De Nettestraat, door Arm. Heins (litho, einde 19de eeuw). (S.A.G.-Copyright).

HET MOTJE (21)

Het "Motje", een huis met een toren, stond, volgens F. Van den Bemden, in de nabijheid van het Rooigems kartuizerklooster "Vallis Regalis". (22). Aan het eind van de zestiende eeuw gaf de abt van "La Grande Chartreuse", soort "moederhuis" der kartuizerkloosters (te Dijon), de Gentse kartuizers de toestemming sommige delen van hun eigendom op Rooigem te verkopen.

In de zeventiende eeuw verwierf aldus een zekere Gillis Hebberecht bouwgrond, meersen, grachten en dergelijke, plus het "Motje".

Dat gebouw kwam later nog in vele andere handen.

Het stond vermeld op het plan van Gerard Goethals (1796) (foto 6).

Tijdens de negentiende, begin twintigste eeuw kwam de benaming "Het Motje" terug als een bekende guinguette op de hoek van de huidige Rooigemlaan, aanleunend tegen het Malem.

HET "STEENGOED" OF KASTEEL VAN VAERNEWYCK

Het Gentse adellijke geslacht der Vaernewycks was bijzonder beroemd. Hun wapens en banieren werden naast deze van de andere voorname ridders op de torens en vestingen uitgestoken ten teken van hun wapenfeiten bij de bescherming van de stad.

Ridder Jan van Vaernewyck was tijdens de veertiende eeuw baljuw van het Land van Waas.

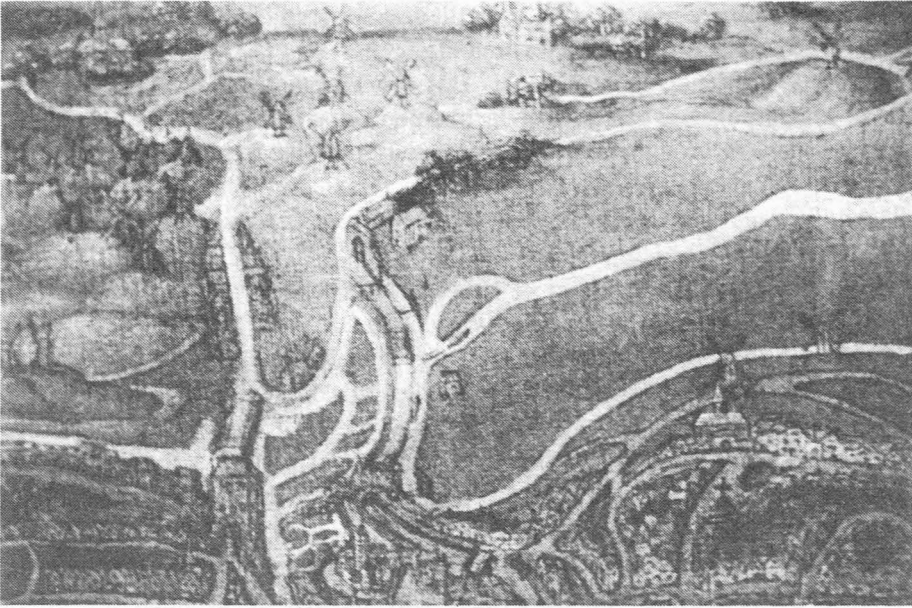

Foto 11. Detail Panoramisch gezicht op Gent. 1534. Bovenaan rechts : het "Steengoed" van Vaernewyck; talrijke molens links en rechts van de heerweg naar Brugge.

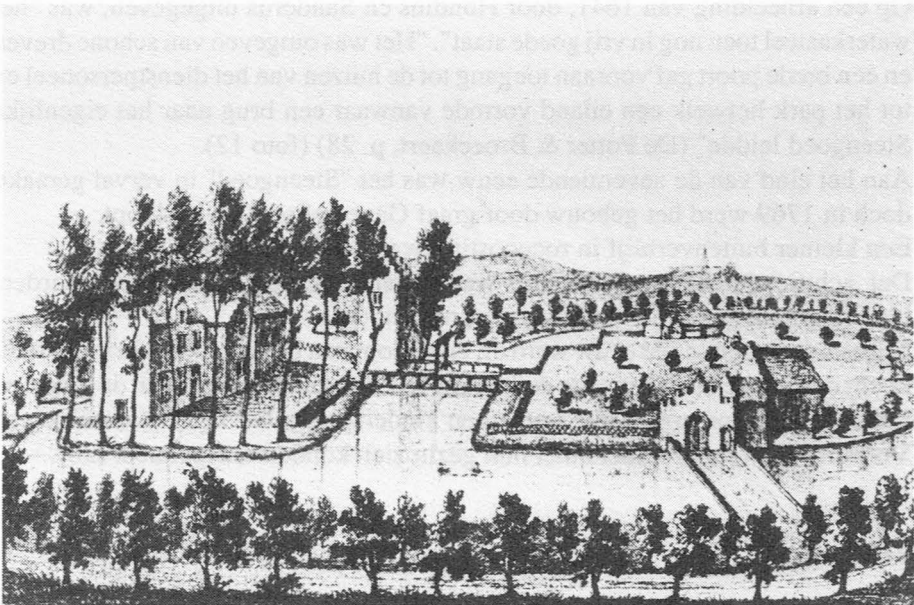

Foto 12. Kasteel Vaernewyck (Het Steengoed), naar de districtkaart door Hondius en Sanderus (1641). (S.A.G.-Copyright).

Het wapen der Vaernewycks bestond uit drie zilveren leeuwen op een veld van sabel. Hun spreuk luidde "Laat varen tijd".

Tijdens de zestiende eeuw was het "Hof van Vaernewyck" gelegen tussen de Baai- en Herpelsteeg aan de Sint-Jacobsnieuwstraat.

Reeds tijdens de vroege middeleeuwen bezat deze rijke familie een heerlijkheid buiten de stadswallen, ontvangen van de Graaf van Vlaanderen. Dat bezit bestond uit landbouwgronden, bossen en meersen die zich over Wondelgem, Mariakerke en Rooigem uitstrekten.

Een deel van 't jaar brachten ze door in het Steengoed, hun buitenverblijf ongeveer te situeren aan de huidige Groendreef.

Aan het eind van de negentiende eeuw verrezen er verschillende fabrieken. Na de Tweede Wereldoorlog bouwde men in dezelfde omgeving de huidige gendarmeriekazerne.

Gedurende vele eeuwen was het er goed wonen : rustig, gezond, uitstekend geschikt voor de jacht en dicht bij de belangrijke heerweg van Gent naar Brugge. (foto 11).

Al ging het bezit in andere handen over, de naam van het kasteel veranderde niet. Tijdens de voltooiing van de Brugsevaart werden de gronden die bij het Steengoed hoorden, in twee gesneden.

Op Horenbaults "Plan van Gent" (1619) (foto 8) was de ligging van het kasteel duidelijk te zien. Ook de splitsing der gronden aangezien de werken aan het kanaal aan de Gentse zijde, op dat moment reeds tot aan de Lievebocht voltooid waren. (23).

Op een afbeelding van 1641, door Hondius en Sanderus uitgegeven, was "het waterkasteel toen nog in vrij goede staat". "Het was omgeven van schone dreven en een brede poort gaf vooraan toegang tot de huizen van het dienstpersoneel en tot het park hetwelk een eiland vormde vanwaar een brug naar het eigenlijke Steengoed leidde" (De Potter & Broeckaert, p. 28) (foto 12).

Aan het eind van de zeventiende eeuw was het "Steengoed" in verval geraakt, doch in 1769 werd het gebouw door graaf Gage gekocht en gesloopt.

Een kleiner buitenverblijf in rococostijl kwam in de plaats. (24).

Dat achttiende-eeuwse kasteeltje was rijkelijk omringd van boomgaarden, bloemperken, groenten- en hoveniersstroken. (25).

Tijdens de negentiende eeuw werd dit eigendom van bloemist Carlier en in 1912 kocht de Gentse socialistische coöperatieve "Vooruit" een deel van de grond en richtte er een zomertuin met priëlen en kinderspelen, het zgn. "Kasteeltje van Vooruit" in, waar arbeiders met hun gezin zich konden ontspannen. (26).

VOETNOTEN

1. Gysseling, M., Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen, Gent, 1954, p. 71.

2. Gysseling, M., op. cit., p. 36.
3. Gysseling, M., op. cit., p. 32.
4. Van Severen, G., Gent, vroeger en nu. Een en ander over de Brugse Poort, Gent, 1977.
5. Tijdens grondwerken, uitgevoerd in de omgeving, aan het kruispunt bij de Contributiestraat, stootte men in 1965 en in 1979 op de vroegere funderingen van de "tweede" Brugsepoort.
6. Destanberg, D., Gent onder Jozef II, Gent, 1910, p. 13.
7. Later werd ze, naar de bijgelegen textielfabriek, de "Lysbrug" genoemd.
8. Destanberg, D., op. cit., p. 198.
9. Brebels, J., Verleden van huize Sint-Jan de Deo te Gent, Gent, 1974.
10. De Grauwe, J., Histoire de la Chartreuse du Val Royal à Gand, Salzburg, 1974.
11. Een straat die in de Rooigemlaan uitkomt, verwijst naar dat toponiem, "Koningsdal".
12. Denewet, L., *Molenecho's*, Geschiedenis, techniek en terminologie van de poldermolens, 12e jrg., nr. 1 (1984), p. 122.
13. Brebels, J., op. cit., p. 28.
14. Fris, V., Plans de Gand. Introduction aux documents topographiques publiés par la Commission des Monuments de la Ville de Gand, Gand, 1920, p. 32.
15. Decavele, J., *Brochure van de Kredietbank*, Het Toreken op de Vrijdagmarkt te Gent, Gent, 1986.
16. Op die plaats kwamen later de Phoenixwerkhuisen, nu een verkooppunt van auto's.
17. Vandenbroucke, (E.H.) J., op. cit., s.p.
18. Bauters, L., Eeuwen onder wind en wolven, Gent, 1985, p 465.
(Een wipmolen is een soort kleine windmolen die vrijwel uitsluitend als pompmolen, via een scheprad, werd gebruikt. Tijdens het malen stond deze molen nogal te wippen...).
19. Denewet, L., op. cit., p. 23-25.
20. Denewet, L., op. cit., p. 101.
21. Motje : genoemd naar een aardheuvel waarop het huis oorspronkelijk stond?
22. Van den Bemden, F., *Bulletijn der Maatschappij van Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Recherche sur l'emplacement du couvent des Chartreux à Royghem, Gent, 1901, IV, p. 165.
23. Decavele, J. en De Herdt, R., Gent op de wateren en naar zee, Antwerpen, 1976, p. 82.
24. Van Aerde, R., *Ghendtsche Tydinghen*, De Rijkswachtkazerne Groendreef, 1987, I.
25. Decavele, J., *Toerisme in Oost-Vlaanderen*, Rooigem, 1977, I.
26. Een zijstraat van de Brugsesteenweg heeft de naam van "Marcus van Vaernewyck", de 16de-eeuwse dichter-historicus en afstammeling van de Gentse patriciërsfamilie.

Lode HOSTE
('t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHEOLOGIQUE - FICHE NR. 388

De Guerite op de Isabellakaai - Foto Edmond Sacré.

Op 1 november 1905 stelde Prosper Claeys, in de rubriek "Militaire Bouwwerken - St.-Pieterskaai - XVIIe eeuw (1658-1660)", in het Frans een fiche op over

Het Wachttorentje aan Ter Platen

In de 2de helft van de XVIIe eeuw deden de Staten van Vlaanderen en de Stad Gent een versterkte muur oprichten die begon aan de Kortrijkse Poort en via de Heuvelpoort eindigde aan de Schelde in het kwartier van Ter Platen.

Twee wacht- of uitkijktorentjes, in Renaissancesijl, werden tegen de muur gebouwd. Een ervan, hier afgebeeld, bestaat vandaag nog. Deze verdedigingstorentjes werden terzelfdertijd gebruikt als observatiepost om de smokkelaars te surveilleren die probeerden de stad binnen te sluipen.

Men noemde ze in het Vlaams *gueriten*.

De Stadsrekeningen van 1658-1659, folio 146vo, leren ons dat de eerste steen van de muur gelegd werd op 27 mei 1658.

Betaelt... schepenen ende secretaris... over haerl. vacatien ghedaen opden xxvⁿ meije 1658 buiten d'Heuverpoorte deser stede ter causen van het legghen van de fundamenten aldaer vanden nieuwen muer jeghens de veste aldaer... ijfgr.

De muur en de twee torentjes waren afgewerkt in september 1660, zoals Justus Billiet het vaststelt op folio 62 van het eerste deel van zijn Polijtje Boeck :

Den selven leste 7me 1660 waeren wij gaen visiteren het werck vanden grooten muer ande Heuverpoorte, ghemerct het werckvolck... versocht anden heer Ontfanger vande wercke om den meij op het selve werck te stellen als sijnde, naer hun seggen, soo veel als volmaect.

Tekeningen bewaard in de Atlas van de Bibliotheek tonen ons het oud uitzicht van dit deel van de Gentse versterkingen.

Cf. A. Heins, *les Vieux Coins de Gand* (1899), pl. 93 - *Gand, guide illustré* (Gent, A. vander Haeghen, (1905), p. 85.

DE EX-BURGEMEESTER VAN OUDENAARDE KOMT GENT VERSTERKEN

We bevinden ons temidden van de herovering van het rebelse zuiden gedurende de Tachtigjarige Oorlog. Met de hulp van de Waalse katholieke gewesten, rukt Alexander Farnese succesvol op naar Vlaanderen. Op 5.7.1582 valt het sterk Calvinistische Oudenaarde en in 1583 bereidt de prins van Parma zijn finaal offensief voor, dat uiteindelijk gans Vlaanderen opnieuw onder het Spaanse juk zal brengen (1).

François Cabeliau, heer van Mullem (gemeente tussen Oudenaarde en Gent), die burgemeester van Oudenaarde is geweest van 1580 tot de inneming van zijn stad door de Spaanse troepen, komt het nog standhoudende Gent vervoegen op 3.5.1583. Dit is de datum waarop hij ingeschreven staat in het Gentse poortboek. Deze registratie betekent eigenlijk dat hij de Gentse "nationaliteit" aanneemt, waardoor hij de plicht krijgt ten tijde van oorlog bij te dragen tot de verdediging van zijn nieuwe stad. Onderdaan geworden van de geduchte Gentse Calvinistische Republiek, komt hij dan ook in de namiddag van 7.8.1583 (2), onze stad met zijn ruiters versterken. Hij kan zich blijkbaar niet verzoenen met zijn nederlaag in het jaar voordien.

De Gentse Calvinistische Republiek, ontstaan op 28.10.1577, had zich in de loop van 1578, door een machtsgreep, het gezag over gans Vlaanderen toegeëigend en houdt dit reeds 6 jaar vol. In één der laatste stuiptrekkingen, 5 dagen (2) voor de onherroepelijke val van de uitgeputte stad op 17.8.1584, trekt nog een deel van het stroppengarnizoen uit zijn kwartieren om, niet ver buiten de St.-Lievenspoort, een raid uit te voeren. Het aangevallen vijandelijke konvooi, onderweg naar de te Wetteren gelegeerde Spaanse troepen, verdedigt zich zo fel dat de Gentenaars wel 100 doden achterlaten. Velen verdrinken in de Schelde. Onder diegenen die gevangen genomen worden bevindt zich een kapitein, Karel Cabeliau, zoon van onze Oudenaardse burgemeester. Door zijn huwelijk in 1579 met Anna Sersanders, een uit het klooster van St.-Joris Vranckx getreden non (3), was ook Karel een Calvinistisch Gents poorter geworden. St.-Joris Vranckx was in de Savaanstraat gelegen en is thans het St.-Barbaracollege.

Het kan niet missen dat François Cabeliau reeds vroeg Calvinistische sympathieën had. Zijn echtgenote, Agneta de Saint-Genois, was de dochter van Jacobus, heer van Hembyze, en van Catharina Utenhove. (4). De rol die de Hembyzes en de Utenhoves in de "Opstand" gespeeld hebben is alom bekend. François' broer, Jacob Cabeliau, had vroeger reeds in belangrijke mate bijgedragen tot het welslagen van de rebellie in het noorden. Op 1.4.1572 nam hij als watergeus deel aan de bezetting van Den Briel. Vervolgens verdedigde hij moedig de stad Alkmaar, van 21.8. tot 8.10.1573, en deed Don Frederik het beleg opbreken, na openzetting van de sluizen. In de Nederlandse geschiedenis geldt

het gezegde "van Alkmaar begint de victorie" en de wapenspreuk "Alcmaria Victrix" (zegevierend Alkmaar) siert nog altijd het stadswapen. Mede doordat de watergeuzen, drie dagen na het einde van het beleg van Alkmaar, de Spaansgezinde stadhouder Bossu gevangen namen tijdens hun glorievolle slag op de Zuiderzee, zonk de hertog van Alva zijn moed in de schoenen en droop teleurgesteld af naar Spanje op 18.12.1573. Deze drie belangrijke overwinningen verlostten onze streken eindelijk van de "ijzeren hertog".

Naschrift

De zegevierende watergeus Jacob Cabeliau, die zich in Holland voor heer van Mullem liet doorgaan, terwijl in feite zijn oudere broer François de titel droeg, wordt in sommige naslagwerken voorgesteld als Gentenaar. Welnu, de chauvinisten onder ons moeten wij teleurstellen. Na grondig onderzoek is gebleken dat dit niet met de waarheid strookt. Hij was van Oudenaarde afkomstig. In de Bibliotheek van de Rijksuniversiteit van Gent bevindt zich een genealogie die het geslacht Cabeliau op een rijtje zet. Een werkje van 20 jaar dat opgeknapt werd door een Gentse telg uit deze adellijke familie. Het belangrijkste bewijsstuk, door deze genealoog voorgelegd, is de ontervingsakte van Jacob :

"Allen den ghonen die dese presente lettren sullen sien of hooren lesen : Wy Scepenen ende Raedt van der Stede van Audenaerde, Saluyt, ende doen te wetene hoe dat voor ons, date deser syn ghecompareert in propere persoonen, Joes Cabiliau, Heere van Mullem ende Joncvrauwe Agnees van Der Banck syne wettelicke gheselnede, de welcke, omme de groote inobedientie, rebellie ende ondancbaerheit van Jacques, huerlieder zone, inne tverlaten van der religie catholicque ende anhangen van der secte hereticque, ende zo dat hy es ghebanen ende fugityf uutten lande, in al dwelcke hy heeft hemlieden comparanten buter maten zeere verbolghen, vergramt ende ghegheven cause omme hem van zyne toecommende successie te secluderen, priveren ende buuten te sluitene, SO EIST, dat zy lieden begheerende te ghebruucken van heurlieder rechte ende vermoghene, hebben denzelven Jacques, huerlieden zone, ghecxherideert ende exherideren by desen, hem uute sluitende ende priverende van alle toecommende successien van heurlieder goeden, hoedanich die syn ofte wesen sullen, present ende thoecommende, begheerende dit effect te sorteren by crachte van exheridatie "inter vivos" testamentaire ende anderseins in alder bester vormen ende manieren, dat valideren ende effect sorteren mach. In kennessen der waerheden so es ditte ghepasseert, desen 6de july 1569." (5).

Het grafscript in de St.-Michielskerk te Gent, dat waarschijnlijk aanleiding gaf tot het misverstand over de Gentse origine van Jacob Cabeliau luidt als volgt : Mher Cabeliau Jacobus heere van de Gruute van Gent, heere van Vorst en Conroet enz... Overleden den 1 augustus 1557, en zijne huysvrouw Joncvr. Margareta de Reulin dochter van Gillis en van Margareta Verneborcht, overle-

den 28 oktober 1556 waren in deze kerke begraven. (6).

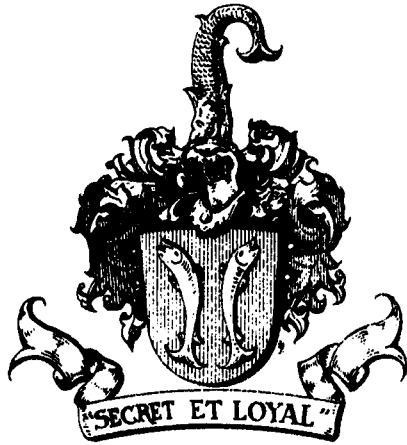
De auteur van het Biografisch Woordenboek uit 1858, Van der Aa, beweert dat de ouders van de Alkmaarse held als volgt heetten : Jacob Cabeljauw van Gent en Margaretha van Rulyn. Hij heeft zich dus duidelijk laten inspireren door bovenstaand grafschrift. Waar hij geen weet van had is de Oudenaardse ontrevingsakte, waarop de échte ouders vermeld staan. Bovendien moest hij opgemerkt hebben dat aan de inscriptie op de grafsteen de titel "heer van Mullem" ontbrak. Erfelijke titels gaan immers over van vader op zoon. Hoewel de geus zijn broer als oudste de titel erfde, gaf hij zich in Holland toch uit voor "heer van Mullem", vermoedelijk om als leider meer respect af te dwingen bij zijn avonturiers. We keren even op onze stappen terug. De man op het grafschrift was de derde heer van de Gruute van Gent en hoogstwaarschijnlijk deken van het Gentse wijnambacht in 1544 (7). Na de Carolijnse Concessie van 1540 werden hoofdzakelijk edellieden (non faisant aucun mestier ou stil) voor die taak gekozen door de hoogbaljuw en de schepenen. Zijn zoon Jacob, verward met de watergeus, was de vierde heer van de Gruute van Gent. In het Gentse schepenboek staat in 1580 en in 1583 een "jonker" Jacob Cabeliau genoteerd als schepen van de keure, hoogstwaarschijnlijk onze vierde heer van de Gruute van Gent. Een zekere Van Groningen, die de "Geschiedenis der Watergeuzen" schreef, vond destijds ook deze schepen in ons stadsregister (8). Van der Aa heeft dit natuurlijk gelezen en leidde eruit af dat Jacob Cabeliau, na zijn succes te Alkmaar, teruggekeerd is naar zijn geboortestreek. De biograaf raakte nog verder verstrikt door in de Vlaemsche Kronijk (2) te lezen, dat "*de zoon van de heer van Mullem*" te Gent een militaire operatie ondernam in 1584. Voornamen vermeldt deze Kronijk niet. Hij zegt alleen maar dat "*de zoon*" gehuwd was met een non. Aan de hand van de genealogie uit de boekentoren, spoorden we dit huwelijk op en constateerden dat de vader François bleek te zijn, de Oudenaardse burgemeester. Zijn registratie in het Gentse poorterboek (9) op 3.5.1583 als "*François, heer van Mullem*", bevestigt de samengestelde genealogie (10).

We hebben de indruk dat sommige naslagwerken zich in dit geval op het biografisch woordenboek van Van der Aa gebaseerd hebben. We hopen dan ook, dat de verschillende uitgevers bij hun eerstvolgende herdruk, dit stukje geschiedenis van de Lage Landen zullen bijschaven.

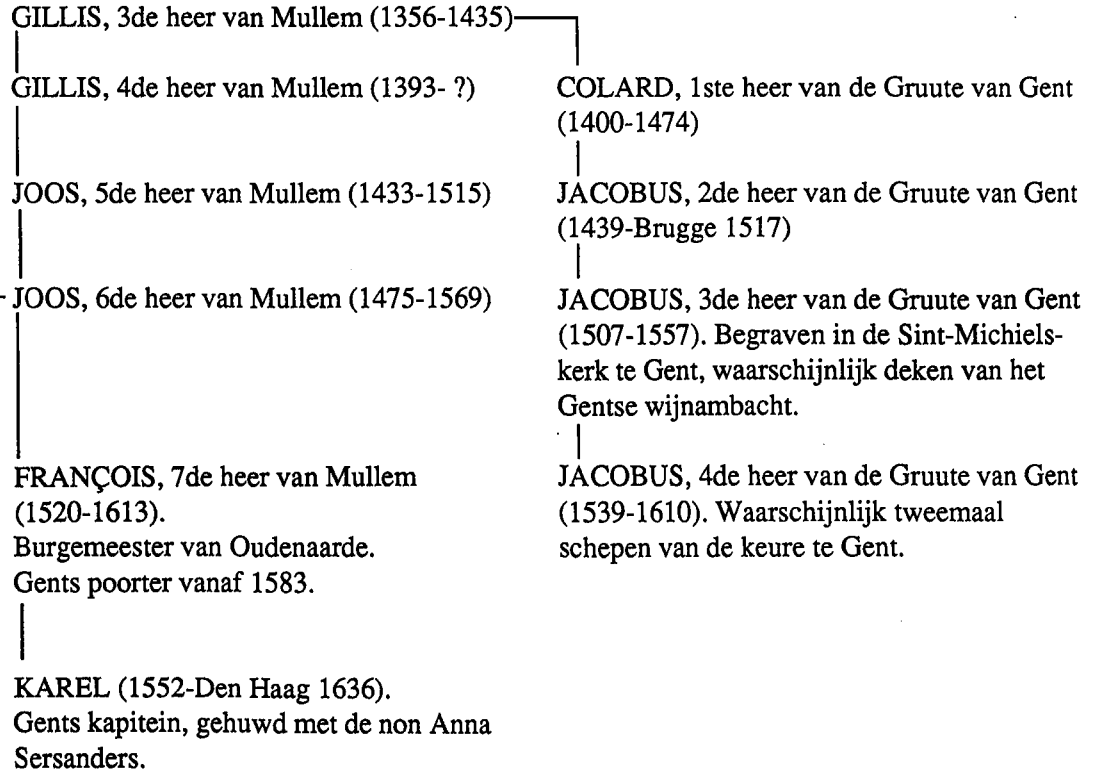
Ronald DE BUCK

BRONVERMELDING

- (1) J. De Cavele, Het Eind van een Rebelse Droom.
- (2) De Kempenare, Vlaemsche Kronijk, blz. 300, 340, 341 en 320.
- (3) Généalogie manuscrite de la famille Cabillau, recueil de généalogies flamandes, MS. van de 18de-eeuwse bibliotheek van het kasteel van Elsegem.

VERWANTSCHAP VAN DE BESPROKEN CABELIAU-FAMILIELEDEN

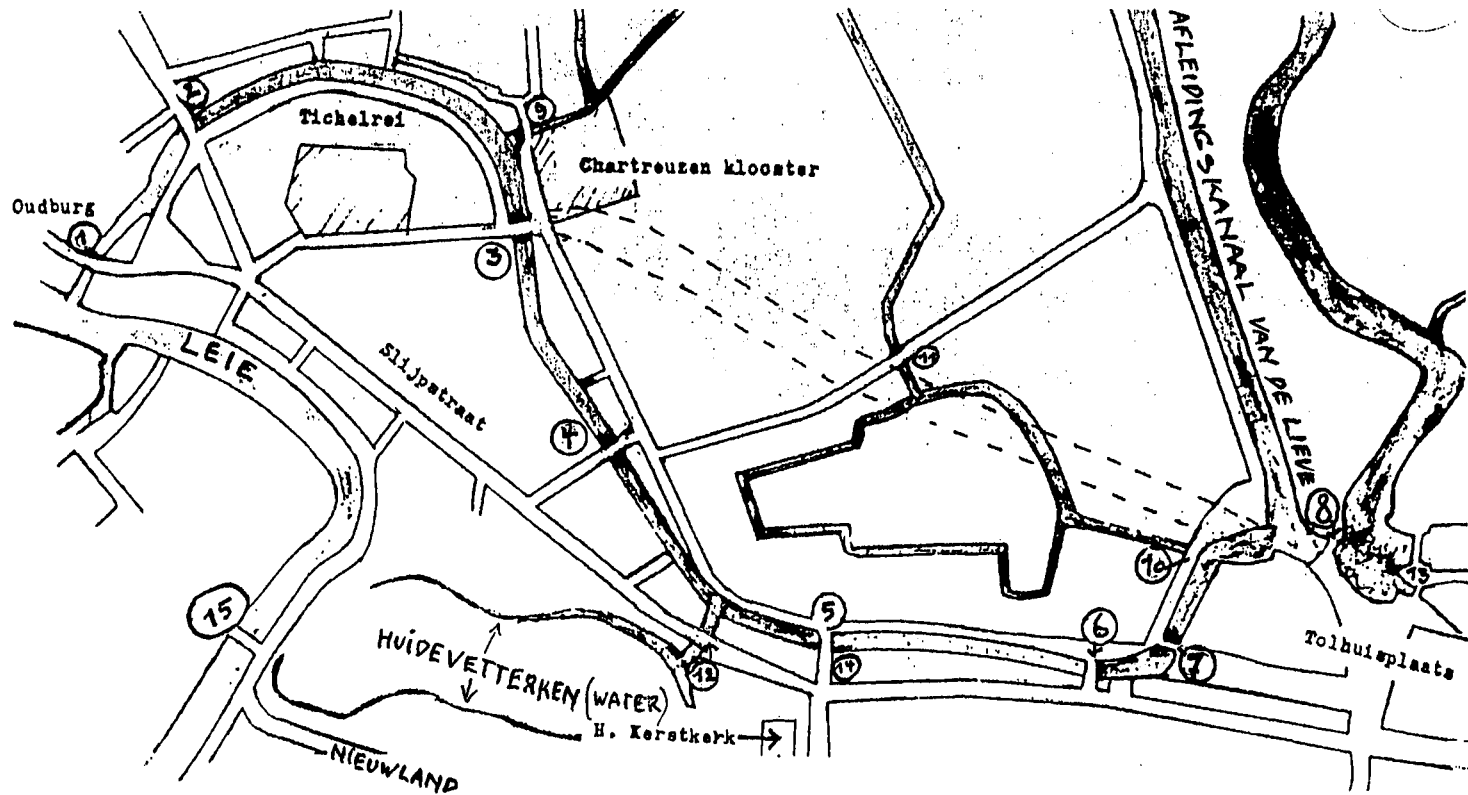
- (4) Quartiers généalogiques des familles nobles des Pays-Bas-Cologne 1776 blz. 59.
 (5) L. Van Lerberghe, Audenaerdsche Mengelingen, Deel I, blz. 418-419.
 (6) Graf- en gedenkschriften van O.-Vlaanderen, Deel I, blz. 307, Gent, St.-Michielskerk nr.429.
 (7) Neringboek der Wijnmeters en Wijnzeggers, Stadsarchief Gent.
 (8) Van Groningen, de Geschiedenis der Watergeuzen, blz.185-189, 443.
 (9) Poorterboek van Gent, Stadsarchief Gent.
 (10) Fr. J. Cabliau, Genealogie van de familie Cabeliau.
 Mijn dank aan dhr. J. De Cavele, die mij het originele schepenboek liet raadplegen in het Bijlokemuseum.

HET MEERHEMKANAAL

Het Meerhemkanaal (canal du Marais) was het kanaal van 1.219 m lengte, dat voornamelijk de wijk Meerhem doorkruiste en onder deze naam de geest gaf. Meerhem komt van Merham. Dit is een verhevenheid in het moeras, waar misschien reeds vroeg een bewoning was. Onder de wijk Meerhem verstaan wij de Tolhuislaan met haar gehele omgeving. Vroeger bestond de "Wijk van het Groot Meerhem". Het woord Meerhem vinden we heden te Gent nog terug in de benaming "Museum Meerhem" en in de straatnaam "Meerhem". Het Meerhemkanaal stond rechtstreeks in verbinding met de Leie, tussen het Sluizeken en de Oudburg, liep langs de Sluizekenkaai, de Tichelrei, het Fratersplein, de Kartuizerlaan, het Meerhem, de Hugo van der Goesstraat en het Neuseplein (huidige straatnamen), alwaar het in rechtstreekse verbinding stond met een oud afleidingskanaal van de Lieve, ook "Veste ter Voghelenzanghe achter de Groene Briel", "Plezante Veste" ("rempart de Plaisance", dit zou in verband staan met een zekere Blaisant) of eenvoudig "Veste" genoemd, gegraven in 1484 als verdedigingsgracht en opgevuld in 1964. Het Meerhemkanaal stond eveneens in verbinding met het Tolhuisdok, dat op zijn beurt in verbinding stond met het Kanaal van Terneuzen (het huidige Zeekanaal naar Gent) en dat nog steeds in verbinding staat met het Verbindingskanaal (gegraven in 1863 om het Kanaal van Terneuzen met de Brugse Vaart te verbinden). Over de verbinding van het Meerhemkanaal met het afleidingskanaal van de Lieve lag sinds 1904 de Meerhembrug en over de verbinding met het Tolhuisdok lag de oude Tolhuisbrug (niet te verwarren met de huidige Tolhuisbrug, die in de andere richting ligt en over de verbinding van het Tolhuisdok met het Verbindingskanaal) of Tolbrug. De aanvang van de vroegere Sassevaart moeten we waarschijnlijk zoeken tussen de huidige Tolhuiskaai en Sassekaai. Samen met het laatste deel van het Meerhemkanaal maakte het begin van de Sassevaart een wijde bocht rond de heuvel met windmolen ter hoogte ongeveer van de huidige Muidelaan/Justus de Harduwijnlaan.

Zeven bruggen lagen over het Meerhemkanaal : 1) De Sluizekensbrug (in plaats

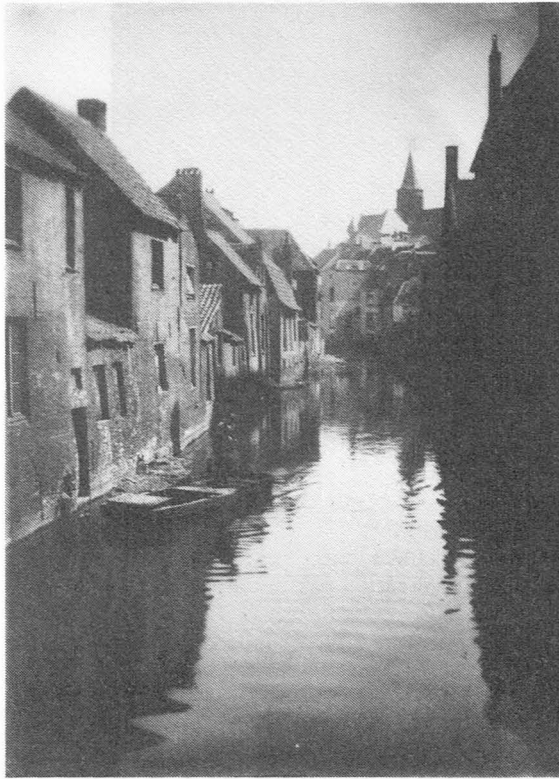

Afb. 1. Gedeelte van Kadastraal plan van 1846-1854. In stippellijn de latere Tolhuislaan (getrokken in 1901).

1. Sluizekensbrug	5. Halsbrekersbrug	9. Rakebrug	13. Tolhuissluis
2. Sleutelkensbrug	6. Platte Stegersbrug	10. Meersbrug	14. "In de Wan"
3. Chartreuzenbrug	7. Zatebrug	11. Berouwbrugje	15. Oude Minnemeersbrug
4. Meester-Gillisbrug	8. Tolbrug	12. Oude Muidebrug	

van "pont aux Ecluses" had de vertaling moeten luiden : "pont de l'Ecluse") lag tussen de Oudburg en het Sluizeken en werd ook de Nieuwe Schaaapbrug genoemd. Vroeger was hier de Waterpoort, voorzien van een kleine sluis om het waterpeil te regelen; 2) De Sleutelkensbrug (pont des petites Clefs) lag tussen de Lange Steenstraat en de Grauwpoortstraat. De Grauwpoort zelf stond niet ver van het begin van de Sleepstraat. Misschien had haar naam verband met de grauwwerkers of pelsmakers, die zoals de ploters en de huidevetters wellicht in deze omgeving zullen gewoond hebben ! De vraag is nog : of het de grauwwerkers zijn, die hun naam aan de poort hebben gegeven, ofwel, of het de Grauwpoort is, die haar naam aan de pelsmakers heeft gegeven? En waren deze grauwwerkers soms geen verwerkers van het schapevacht? Vroeger was hier de Schaappoort met de Schaaapbrug. Ze werd Sleutelkensbrug genoemd naar de herberg en brouwerij "Inden sleutelle over de scaepbrugghen", vermeld in het Gildeboek van de Pijnders van 1494. De gevelsteen "De drie Sleutels" is het uithangbord, dat men heden nog kan zien aan de gevel van het huis, naast de gewezen brug. Op zijn beurt zinspeelde dit uithangbord voorzeker op het feit, dat hier in de omgeving iedere avond drie poorten moesten gesloten worden : de Waterpoort, de Schaappoort en de Grauwpoort. Het plein tussen deze drie poorten noemde men Tussenpoorten. In de tijd dat hier turf werd gelost noemde men dit plein de Torfbriel en later noemde men het ook de Zeeuwsen aard. Het was o.a. aan de Sluizekenkaai dat koopwaar werd geladen en gelost; 3) De Chartreuzenbrug (pont des Chartreux) lag waar nu het Fratersplein gelegen is, ongeveer op de plaats waar heden het standbeeld van Pieter van Gent staat, rechtover de ingang van "Sint-Jan de Deo". Het was hier, dat wasvrouwen destijds de was kwamen doen op platte schepen, een soort van ponten, spoelboten genoemd. Van 8.4.1798 tot 1802 heette deze brug Onthoudingsbrug (pont de l'Abstinence). In verband met het Fratersplein schrijft Jaak Brebels op blz. 206 van de Ghendtsche Tydinghen 1972 het volgende : "...Een akte van 16.10.1556 vermeldde dat men een nieuwe kaai voltooide vòdr het klooster van de Derde-Ordelingen. Deze plaats werd meteen ook aangewezen voor het lossen van goederen met "de kraan" en "de weegschaal"...."; 4) De Meester-Gillisbrug in de Gillis Coppinsstraat (vroeger Meester Gillisstraat geheten en dikwijls verkeerdelijk Sint-Gillisstraat geheten). In 1544-1545 werd hier, door meester-metseelaar Gillis Coppins een brug gemaakt. Na het opvullen van het Meerhemkanaal aldaar, werd de Gillis Coppinsstraat verlengd op de ontstane vage grond; 5) De Halsbrekersbrug (pont des Casse-cou) was aan de herberg en brouwerij "In de Wan", schuin tegenover Heilig-Kerstkerk, gelegen; 6) De Platte Stegersbrug (pont de l'Escalier uni) moet ongeveer ter hoogte van de huidige Frans Rensstraat gelegen hebben; 7) De Zatebrug of Werfbrug (pont du Chantier), genoemd naar de toen nabijgelegen sloopstimmerwerf (volgens de "van Dale" is het woord zate o.a. een Zuidnederlands woord voor sloopstimmerwerf), was dichtbij de Justus de Harduwijnlaan gelegen. De sloopstimmerwerf zelf be-

Afb. 3. Het Meerhemkanaal.

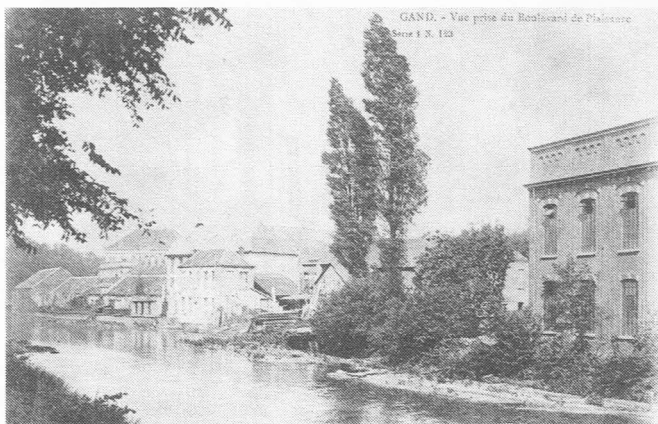
Afb. 4. Het Meerhem nu.

Afb. 2. De Tichelrei nu.

Afb. 5. De vroegere Gantoisebrug over het Lievekanaal.

Afb. 6. Het vroegere afleidingskanaal van de Lieve.

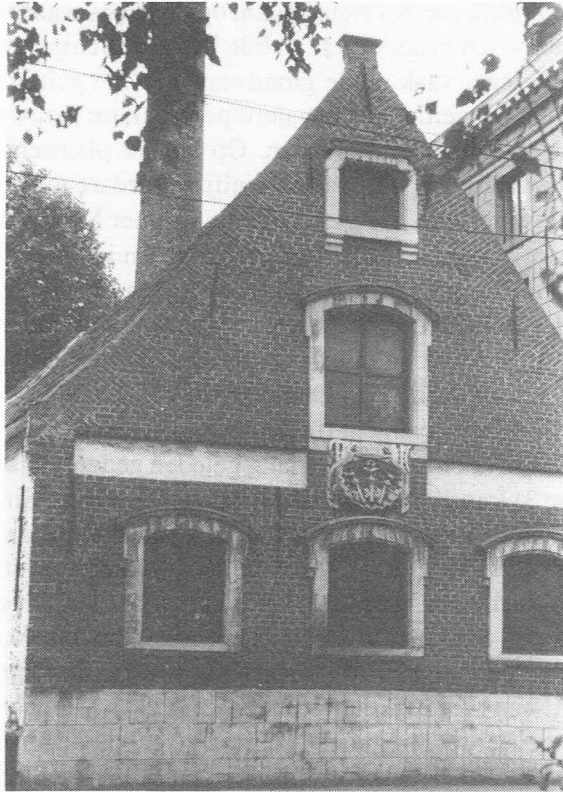
vond zich waarschijnlijk aan het Neuseplein, op de plaats waar nu het moderne appartementsgebouw ten behoeve van valide bejaarde echtparen staat.

Zoals gebouwen vroeger vaak uit de grondvesten en het puin van voorgaande gebouwen verrezen, zo werden oude waterlopen vaak tot nieuwe vergraven en kregen dan plaatselijk een nieuwe naam. Op andere plaatsen bleef de oude benaming soms bewaard. Dit was waarschijnlijk meerdere malen het geval met de hier besproken waterloop. De geschiedenis van het Meerhemkanaal is een ingewikkelde historie, die niet volledig te achterhalen is!

Een deel van het Meerhemkanaal behoort tot hetgeen men thans de Binnenste Oude Leie noemt, een ander deel tot hetgeen men thans de Middenste Oude Leie heet. Het Meerhemkanaal stond minstens drie maal in verbinding met de Leie :

1) Zoals hoger gezegd tussen de Oudburg en het Sluizeken; 2) Langs de Plotersgracht of Leertouwersgracht (fossé des Corroyeurs), gegraven rond 867 en overwelfd 1870/1872 en nog niet zo lang geleden gedeeltelijk terug blootgelegd, en de Lieve; 3) Langs het waterloopje van het vroegere Sint-Jakobsgodshuis, dat men de "Oude Leie", de "H. Kerstvaart" of "cours d'eau St.-Sauveur" en ook het "Huidevetterken" heeft genoemd. Dit waterloopje stond in verbinding met de Leie, rechtover het Nieuwland, liep onder het Groenbrugje door, splitste zich om het Sint-Jakobsgodshuis te omarmen en vloeide opnieuw samen. Vervolgens ging een oostelijke arm noordwaarts andere waterloopjes vervoegen terwijl een westelijke arm onder de "Oude Muidebrug" de Sleepstraat dwarste ongeveer ter hoogte van de huidige gebouwen met als huisnummers 186/192 en 189/201 (vroeger was daar het einde van de Sleepstraat) en het Meerhemkanaal ging vervoegen aan de huidige Kartouizerlaan. Behalve het hogervermelde Groenbrugje lagen nog twee Groenbrugjes over het Huidevetterken en gaven aldus toegang tot de Groenstraat. Aan het einde van de vroegere Sint-Jakobs Godshuissham lag de Sint-Jakobs Godshuisbrug (ter hoogte van het huidige Godshuisshammeke nrs. 22/29). Twee Huydevetterken-bruggen lagen in het vroegere Huydevetterken, dat liep vanaf de huidige Sleepstraat nr. 174 tot aan het Nieuwland. Bij het terug blootleggen van een klein deel van het waterloopje nog niet zo lang geleden, vond men één van deze twee brugjes terug. Het ligt achter de rode bakstenen muur, zichtbaar vanaf het hek, Sleepstraat nr. 174. De tweede Huydevetterken-brug is te zoeken aan het Godshuisshammeke, niet ver van het Nieuwland. We moeten echter opmerken, dat het Meerhemkanaal nooit de naam Leie zal gehad hebben. Onze voorouders hebben immers de naam Leie (Legia) gegeven aan de nieuwe waterloop, die ontstaan is nadat zij zelf delen van natuurlijke waterlopen hebben verbreed, uitgediept en met elkaar verbonden.

Zij hebben natuurlijke waterlopen vergraven of *geleid* en daaraan de naam Leie gegeven en deze naam zal overgegaan zijn op de gehele waterloop van bron tot monding, daar deze waterloop voorheen waarschijnlijk nog geen naam bezat. Het ziet er naar uit, dat de Leie te Gent, geen geschenk uit de hemel in een "kant

Afb. 7. Gevelsteen "De drie sleutels."

Afb. 8. De Lieve. In het midden ziet men de monding van de Plotersgracht.

en klaar pakket" is geweest!... Opmerkelijk is nog, dat men te Gent nooit van een *Leiemonding* spreekt, doch steeds over een *samenvloeiing* van Leie en Schelde! Het Meerhemkanaal wordt ook de Moere genoemd. De Moere was terug te vinden ten noord-oosten van Gent. Ze werd aldaar, samen met een deel van de Durme tot Moervaart vergraven. Marcus van Vaernewyck zegt het volgende : "De Moere, comt vanden Overslach ofte van Moerbeke, int lant van Waes, door Winckele, door Dooreseele te Ghent." Volgens Justus Billiet, de 17de eeuwse kroniekschrijver werd Gent besproeid door vier visrijke en bevaarbare rivieren : de Schelde, de Leie, de Lieve en de Moere. Indien het waar is, dat "Muide", monding zou betekenen, dan zou dat wel eens betrekking kunnen hebben op een vroegere monding van de Moere in de Leie, in de omgeving van de oude Muidebrug in de Sleepstraat. Allen zijn het er over eens, dat deze omgeving zeer waterrijk was!

De Burggravenstroom en de Schipgracht worden veel met elkaar verward. Zij hebben waarschijnlijk elkaar grotendeels overlapt. De Plotersgracht, die liep vanaf het Meerhemkanaal, achter de huizen van Drongenhof en ten noorden van het Gravenkasteel de Lieve kwam vervoegen, wordt soms de oude Burggravenstroom genoemd. De Burggravenstroom of Burggravenvisserij (*Pêcherie des Châtelains*) is ten noorden van Gent terug te vinden van Langerbrugge tot voorbij Kluizen. Aan de Burggravenstroom te Evergem bestaat er heden nog een plaats, die men "Meerhem" noemt! De Burggravenstroom, in 1329 door de Stad Gent aangekocht, werd door de Carolijnse Concessie van 1540 verbeurd verklaard en in 1541 door Keizer Karel aan de Gentenaren teruggegeven. Volgens sommigen zou dit de oude Ottogracht geweest zijn (de voortzetting van de Ottogracht te Gent), die te Biervliet in verbinding stond met de zee. Volgens anderen zou de Ottogracht te Othene (ten oosten van Terneuzen) de zee hebben bereikt. Het Meerhemkanaal, van het Fratersplein tot de Leie, werd ook Schipgracht of Schippersgracht genoemd (*fossé des Bateliers*). Reeds in 1251 was de Schipgracht een verbinding tussen Gent en Zelzate, die vanaf Meulestede tot Langerbrugge in de oude bedding van de Guudinisgracht liep. Hij werd in 1547 van Gent tot aan Rodenhuize tot Sassevaart vergraven. Vòòr het graven van het Kanaal van Terneuzen, was het Meerhemkanaal de verbinding tussen de Sassevaart en de Leie.

Het Meerhemkanaal tussen de Leie en de Plotersgracht begrensde samen met de Plotersgracht, de Lieve en de Leie het eiland, dat men *Castrum* of *novum castellum* heeft genoemd, en, dat naast een versterking, sinds de 10de eeuw reeds een bevolkingsnederzetting van lederbereiders bezat. Op 9 verschillende plaatsen hebben bruggen toegang verleend tot dit eiland : 1) De Sluizekensbrug over de Schipgracht (het Meerhemkanaal); 2) De Veirdambrug over de Plotersgracht in Drongenhof; 3) Het Patersholbrugje over de Plotersgracht rechtover de Rodekoningstraat; 4) De Kuipersbrug over de Plotersgracht in de Vrouwebroersstraat; 5) Het Taverniers- of Zeugebrugje over de Plotersgracht aan de Zeugsteeg; 6) De Burggravenbrug of Sint-Elooibrug over de Plotersgracht (ook

Afb. 9. Een deel van de Plotersgracht werd terug blootgelegd.

Afb. 10. De Lieve aan de Augustijnenkaai, 1978. Rechts ziet men een opening in de kaaimuur, waar vroeger het Augustijnenvaardeken uitmondde.

Afb. 11. Overgang van de Tichelrei naar het Fratersplein nu. Aan de hoek waar men de donkere en de bleke gevel ziet, lag de Rakelbrug!

Afb. 12. Het vroegere Huidevetterken (straat) nu Sleepstraat 174.

Burggravenstroom genoemd) in de Geldmunt; 7) De Hoofdbrug over de Lieve aan het Gravensteen. Heden is het mij overduidelijk waarom deze brug de "Hoofdbrug" heet. Voor de bewoners van het Gravensteen was ze waarschijnlijk de bijzonderste!; 8) De Vleeshuisbrug over de Leie; 9) De Zuivelbrug over de Leie. Men heeft de Plotersgracht eveneens "Zevenbrugge" genoemd. Zou dit veeleer geen betrekking hebben op het eiland, dat op een bepaald moment langs zeven bruggen te bereiken zal geweest zijn?

Aan de Rakebrug (pont du Râteau), tussen de huidige Groene Briel en het huidige Fratersplein, waar destijds de brouwerij "Inde raecke" gelegen was, stond het Meerhemkanaal in verbinding met het Chartreuzenvaardeken, dat op zijn beurt in verbinding stond met het Augustijnenvaardeken (dit liep evenwijdig met de Molenaarstraat en mondde uit in de Lieve aan de Augustijnenkaai). Op de plaats waar het Augustijnenvaardeken de Kriekerij (de huidige Brandweerstraat) kruiste lag de Kriekerijbrug.

De Meersbrug (pont du Pré), afgebroken in 1904, lag op de plaats die nu Tolpoort wordt genoemd, over een waterloopje dat aldaar met het Meerhemkanaal in verbinding stond. Dit waterloopje vormde een eilandje op de plaats, die ingenomen wordt door het tweede deel van de Tolhuislaan. Het kruiste het Berouw onder het Berouwbrugje, vormde terug een eilandje en stond in verbinding met het hogergenoemde Chartreuzenvaardeken.

Aan de Tichelrei mondde de Stadswaterloop nr. 47, die van de Rodelijvekensstraat kwam, uit in het Meerhemkanaal. Volgens het Besluit van de Gemeenteraad van 24.2.1896, goedgekeurd door de Bestendige Deputatie op 6.3.1896 werden de gronden voortkomende van de opvulling van deze waterloop verkocht aan de aanpalende eigenaars. Was dit misschien "den Steenen Meulental" vermeld op blz. 502 in de "Gids voor oud Gent"? De vroegere molenheuvel zou ons de bocht van het Meerhemkanaal aan de Tichelrei kunnen verklaren! Het Meerhemkanaal werd in drie fasen gedempt. Het gedeelte van het Fratersplein tot het Neuseplein werd in de jaren 1905-1906 opgevuld met zand voortkomende van de uitgravingen, voor de nieuwe haveninstallaties. Deze dempingswerken werden uitgevoerd ingevolge een ontwerp van gezondmaking van de wijk van het Groot-Meerhem, vastgesteld door de Gemeenteraad in zitting van 7.4.1902 en goedgekeurd door het K.B. van 16.9.1902. Deze demping maakte het voorwerp uit van het lastenkohier nr. 1.038 van 1905 : "Uitvoeren van voltrekkingswerken aan de nieuwe Zeevaartinrichtingen". Deze demping was voltooid op 20.7.1906. Het maken van het rioolnet en het uitbreken van de bruggen heeft het voorwerp uitgemaakt van het lastenboek nr. 1.056 van 1906.

De schilderachtige Tichelrei (quai des Tuileries), waarschijnlijk aldus genoemd naar de bakstenen, die per boot van Stekene kwamen en aldaar werden gelost, en volgens sommigen doordat aldaar de kaaimuur reeds vroeg uit tichels bestond, werd om gezondheidsredenen tot verdwijning door opvulling gedoemd ingevolge de beslissing van de Commissie der Monumenten en Stadsgezichten der

Afb. 13. Deze herberg bestond reeds in 1639. In 1946 werd ze afgebroken om plaats te maken voor een nieuwe herberg. Ook de gevelsteen werd vernieuwd. Een wan is een platte mand met twee handvatten, die werd gebruikt om het kaf uit het koren te schudden o.a. bij de bereiding van het gerstebier!

Copyright A.C.L.-Brussel, Foto 34436.

Stad Gent in zitting van 11.5.1935, als antwoord op een brief van het College van Burgemeester en Schepenen van Gent van 27.4.1935. Slechts in de Gemeenteraadszitting van 17.11.1947 werd besloten het gemeentekanaal "Het Meerhem" vanaf de Leie tot aan de Rakelbrug te dempen en een kaaimuur te bouwen aan de Leie (Besluit van het College van Burgemeester en Schepenen van 25.11.1947. De werken vingen aan op 3.12.1947. In uitvoering van het Regentsbesluit van 15.7.1950 werd het Meerhemkanaal vanaf de Leie tot het Fratersplein van de lijst van de bevaarbare waterlopen geschrapt (Staatsblad van 26.8.1950).

Door het College van Burgemeester en Schepenen van Gent, in zitting van 23.9.1963, werd besloten het laatste deel van het Meerhemkanaal, aan het Neuseplein, tussen de Tolbrug, de Meerhembrug, de Tolpoort en de firma "Molens Van der Straeten" te dempen (G.R. 21.10.1963 - Goedkeuring Bestendige Deputatie 29.11.1963). Het Koninklijk Besluit van 3.8.1964 tot onbevaarbaarverklaring van het gemeentelijk kanaal "Het Meerhem" verscheen in het Belgisch Staatsblad van 19.8.1964. De dempingswerken vingen aan op 20.2.1967 en waren voltooid op 31.3.1967.

In april 1988 werden nog resten van de Sluizekensbrug uit de grond gehaald en einde 1988 werd een wandelpad langs de Leie aangelegd vanaf de Zuivelbrug tot de plaats waar het Meerhemkanaal met de Leie in verbinding stond.

Aan het Meerhemkanaal was werkelijk kop noch staart te vinden. Er was geen rechter- en ook geen linkeroever vermits men in beide richtingen naar de Noordzee kon varen!

O oude waterlopen!

Wie kent er uw ontstaan?

Wie zou het overleven?

Moest gij nog eens vergaan!...

BIBLIOGRAFIE

- "Bouwen door de eeuwen heen", door Suzanne Van Aerschot e.a., Brussel, 4na - 1976, 4nb - 1979.
- "De vroegste geschiedenis en het ontstaan van de Stad Gent", door A. Verhulst, in : "Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent", Gent, 1972.
- "Etude sur le cours de l'Escaut et de la Lys-Durme au Moyen âge à Gand et en aval", door A.-K. Van Werveke, in : "Bulletin de la Société belge de géographie", 1892, tome XVI.
- "Gent op de Wateren en naar de Zee", door Johan Decavele en René De Herdt, Antwerpen, 1976.
- "Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen", door Maurits Gysseling, Antwerpen - Brussel - Gent - Leuven, 1954.
- "Gids voor oud Gent", door Guido Deseyn, Antwerpen, 1984.
- "Het Meerhem en zijn Fratersplein", door Jaak Brebels, in : "Ghendtsche Tydinghen", 1972.
- "Het Stekene Vaardeken, het vergeten vaardeken!", door Suzanne Janssens, in : "Ghendtsche Tydinghen", 15.5.1987.
- "Het streven van Gent naar de Zee (XIIIe-XIXe eeuw)", door H. Nowé, in : "Handelingen der

Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent", Nieuwe reeks, Deel VI 1952, Gent.

- "In het openluchtmuseum te Gent, de Arteveldestad", door Suzanne Janssens, Gent, 1980.
- "Uit de geschiedenis van de Gentse bruggen", door M. Labyn, in : "Ghendtsche Tydinghen", 1987 en 1988.
- "Uithangborden te Gent", door Lode Hoste, in : "Ghendtsche Tydinghen", 15.1.1987.

Suzanne JANSSENS, 7.5.1989

---

51 BLAZOENEN VAN RIDDERS IN DE ORDE VAN HET GULDEN VLIES

In deze bijdrage volgt de vrije vertaling van een geromantiseerde voorstelling van het laatste kapittel van het Gulden Vlies, gehouden te Gent op 23, 24 en 25.7.1559. De oorspronkelijke auteur, A. Dutry, pende deze beschrijving neer in 1889 om de lezers van zijn *"Armoiries des Chevaliers de la Toison d'Or, chapitres tenus à Gand"*, in de gepaste sfeer te brengen, wanneer hij hen in gedachten meeneemt naar onze Sint-Baafskathedraal, teneinde er de voornaam klinkende opschriften voor te lezen van de 51 blazoenen, opgehangen in het zuidelijk dwarsschip. Terloops geeft hij een korte omschrijving van de op deze wapenschilden, heraldisch verzinnebeelde personaliteiten. In een volgende aflevering van Ghendtsche Tydinghen, zullen wij trachten een eigentijdse, aangepaste versie te geven van deze notedopbiografieën, onze lezers inzicht verschaffend in het belang van deze historische gebeurtenis.

In afwachting verplaatsen we ons, samen met Dutry, naar het Gent van 1559 : Overall op straat heerst drukte van jewelste. Het volk viert vreugdevol en mengt zich tussen het krijgsvolk dat overall kriskras door elkaar loopt. De straten zijn behangen met gedrapeerde kostbare stoffen. Het is een opwekkend spektakel, te zien hoe de sombere gevels opgefleurd worden met levendige kleuren. Weldra verdwijnt het krijgsvolk en de volksmassa stelt zich op tussen de St. Michielskerk en de St. Baafskathedraal. Lamoraal van Egmond logeert namelijk in het Hof van Fiennes, nabij de St. Michielsbrug, en koning Filips II is er bij hem te gast. De klokken luiden met zware slagen en in de verte weerklinken de diepe tonen van koperblazers, die een langzame plechtige mars begeleiden. De stoet van het Gulden Vlies is in aantocht. Vier herauten en 12 trompetters, waarvan de wapenrok versierd is met de wapens van Spanje, openen de stoet. Twee edelen te paard, schitterende ruiters, dragen elk op een schouder een zuil waarboven zich de keizerskroon verheft. Vijf bisschoppen en vijf abten volgen in vol ornaat. Een bewonderend gemompel stijgt op : nu volgen de illustere Ridders in

de Orde van het Gulden Vlies, voornam gekleed in een ceremoniegewaad van karmozijnrood, goudgeborduurd satijn. Op het hoofd dragen zij een kaproen, van dezelfde kleur en uit dezelfde stof vervaardigd. Daarop volgen de 4 Officieren van de Orde : de kanselier, de thesaurier (schatmeester), de griffier (secretaris) en de wapenkoning. De Ridders lopen twee aan twee. De optocht wordt gesloten door koning Filips II van Spanje, omringd door 3 Ridders te paard. Zij begeven zich plechtig naar de St. Baafskathedraal. De vloer van de kerk is bedekt met luxueuze tapijten. De pilaren zijn verborgen achter weelderige behangsels. In het koor bevinden zich 51 eikehouten zitplaatsen, die elk bekroond worden met een baldakijn. Boven elke zitplaats schittert een op paneel geschilderd blazoen van de Ridder in kwestie. Vlaamse wandtapijten, die de geschiedenis van de Bijbelse Gideon uitbeelden, uitgevoerd met wol, zijde, goud- en zilverdraad, zijn opgehangen boven de blazoenen in de gotische galerij die het koor omsluit. Rechts, aan de ingang van het koor, tegen het oksaal, verheffen zich de tronen van koning Filips II, Soeverein van de Orde, en van zijn vader zaliger, Karel V. Voor het altaar staat de monumentale kroonkandelaar van de Orde.

Eenenvijftig kaarsen, versierd met de wapens van de Ridders, verspreiden een gelig schijnsel dat de schitterende kostuums op mysterieuze, doch statige wijze belicht. De bisschop van Doornik draagt de vespers op en de koning opent het kapittel. Nu moeten we het koor verlaten, want kanselier Viglius van Aytta van Zwichem gaat de eed van geheimhouding afnemen.

Tijdens het verder verloop van de plechtigheden zullen de volgende edelen benoemd worden tot Ridder in de Orde van het Gulden Vlies :

- 1) Willem van Croy, markies van Renty (1527-1565)
- 2) Philippe de Montmorency, heer van Hachicourt (1502-ca. 1566)
- 3) Charles III de Lannoy, prins van Sulmona (ca. 1537-1568)
- 4) Antoine III de Lalaing, graaf van Hoogstraeten (ca. 1535-1568)
- 5) Boudewijn de Lannoy, heer van Molembaix-Solre (ca. 1518-1559)
- 6) Guido Baldo IV de Montefeltre della Rovère, hertog van Urbino (1514-1574)
- 7) Marcantonio II Colonna, prins en hertog van Tagliocozzo (1435-1584)
- 8) Filips II, graaf de Ligne (1533-1583)
- 9) Floris de Montmorency, meestal kortweg "Montigny" genoemd (1528-1567)

Ze zijn zelf niet aanwezig op het kapittel en zullen in de toekomst ook nooit zetelen. Het kapittel te Gent, in 1559, is het 23ste en *allerlaatste*. De reden hiervoor is te vinden in het feit dat, volgens de statuten van de Orde, de koning (Filips II) ter verantwoording zou zijn geroepen voor de terechtstelling van de graven Egmond en Hoorne. Het gerecht van de Orde had een hogere rang dan de wereldlijke rechtsmacht en Filips II heeft dit met voeten getreden.

Een volgende keer geven we een overzicht van alle personen die mogelijkere wijs aanwezig waren in het koor van de Sint-Baafskathedraal.

Ronald DE BUCK

BRONVERMELDING

- A. DUTRY, Armoiries des Chevaliers de la Toison d'Or (1889).
- Catalogus tentoonstelling "Het Gulden Vlies" te Brugge 1962.
- Catalogus tentoonstelling "Schatten van het Gulden Vlies" te Brussel 1987.

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE GENTSE BRUGGEN (Vervolg)

SNEPBRUG

De spoorbrug kreeg haar naam van het nabijgelegen lusthof "het Snekken" dat in de 19de eeuw één der meest bezochte guingetten (1) van de stad was, gelegen aan de boorden van de Leie, in de onmiddellijke nabijheid van de spoorbrug. De lusthof ontstond omstreeks 1830 om honderd jaar later voorgoed te verdwijnen (in 1931).

De eerste brug, een metalen draaibrug, werd gebouwd in 1837-1838, bij de aanleg van de spoorlijn Gent-Brugge, welke op 12 augustus 1838 in gebruik werd genomen. Amper acht dagen later zou een eerste, ernstig ongeluk plaats hebben :

Normaal moest Sneppenbrug voor het scheepvaartverkeer openstaan, bij de nadering van een trein werd de brug dan dicht gedraaid. Met een fluitstoot verwittigde de machinist van te voren de brugwachter met dienst, dat er een trein in aantocht was.

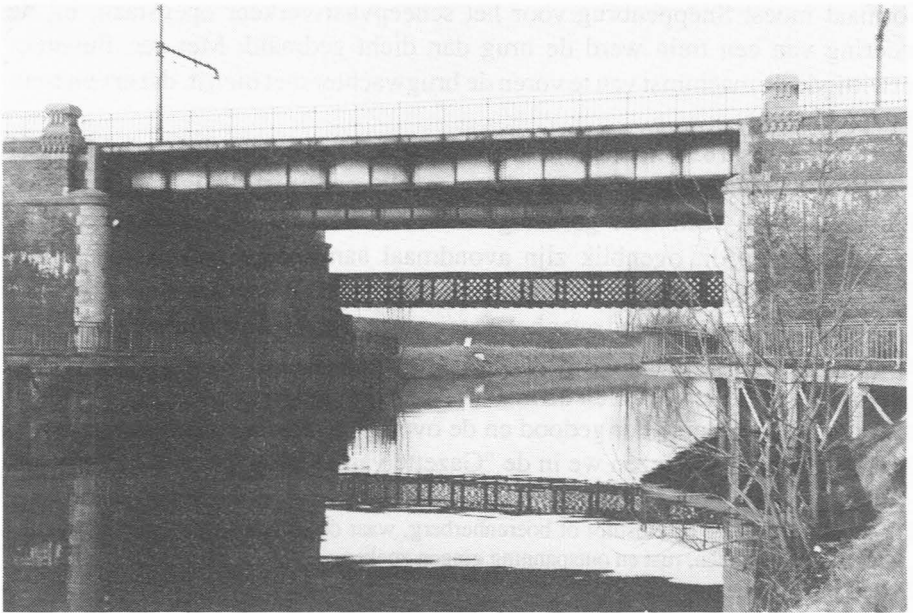
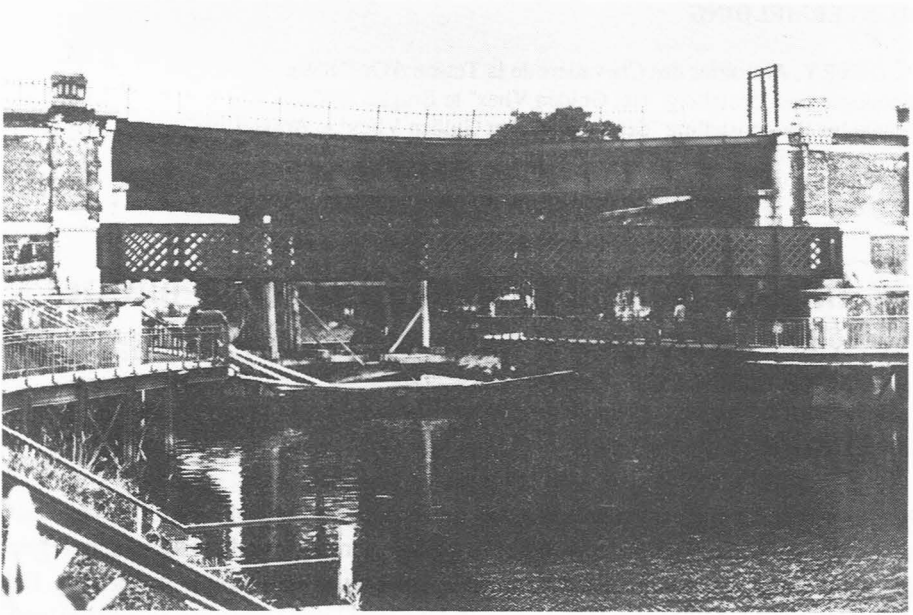
Op 20 augustus 1838 keerde een bijzondere trein van Oostende naar Brussel terug. Bij de nadering van de Snekbrug gaf de machinist de overeengekomen fluitsignalen en reed met gerust gemoed verder, niet vermoedend dat de brugwachter op dit ogenblik zijn avondmaal aan het gebruiken was in het "Patijntje" (2) en daardoor de aankomende trein niet hoorde. De locomotief schoot in zijn vaart een eind over het water, stootte tegen de opengedraaide brug en stortte met donderend geraas en gesis de Leie in. Van de zes personen die het konvooi begeleidden, werden de machinist en de ingenieur ernstig gewond, de stoker en de hoofdgeleider gedood en de overige twee personen licht gewond. Op 6 december 1838 lezen we in de "Gazette van Gent" : "Sedert het ongeluk

---

(1) Guingette. Dit was een lusthof of boerenherberg, waar de Gentenaren vroeger, soms met heel het huishouden, rust en ontspanning gingen zoeken.

(2) Het "Patijntje" was net als "het Snekken" één der meest bezochte guingetten aan de Leie, op het einde der Patijntjesstraat.

In 1935 werd het "Patijntje" overgebracht naar de hoek van de Afsneelaan.

De huidige Snepbrug.

aan de brug van het Snep, heeft men over de Leie eene voorlopige niet draaiende brug gemaakt, welke de scheepvaart grotendeels belemmert. De schippers zijn daarover ontevreden en dreigen de voorlopige brug af te breken of te doen springen." Op 19 februari 1839 meldde dezelfde krant : "Binnen het verloop van twaalf dagen heeft men de voorlopige Snepbrug door een ijzeren draaibrug vervangen : gedurende deze twaalf dagen moesten de reizigers per diligence van de statie van Gent naar die van Drongen rijden. De aannemer had volgens het lastencohier zes weken om het werk te verrichten !" Van een prestatie gesproken.

In 1897 werd de huidige verhoogde spoorwegberm aangelegd. De grond was afkomstig van de uitdieping van het kanaal Gent-Terneuzen.

Over de bouw van de nieuwe, vaste brug verschenen verschillende artikels in de Gazette van Gent :

Op 16 september 1897 melding van de aankomst van het eerste gedeelte der metalen brug, welke 15 m lang, zowat 70.000 kg woog.

29 oktober 1897 :

"De nieuwe Snepbrug. Het metselwerk in het bed der rivier is geëindigd en men heeft gisteren de dammen doorgestoken welke de Leie afsloten. Reeds ligt eene boot voor de brughoofden. Daarop zal men op eene stelling het eene uiteinde der brug plaatsen en ze naar den overkant schuiven. Het werk zal in driemaal gedaan worden : er zijn twee bruggen voor den spoorweg en eene kleine brug voor de voetgangers."

8 november 1897 :

"Het is heden dat het eerste deel der nieuwe spoorbrug over de Leie zal geschoven worden. De werken zijn heden morgend begonnen en zullen in de namiddag geëindigd zijn. Binnen een paar dagen zal het tweede deel worden overgebracht en daarna het brugje voor voetgangers, zodat heel de brug misschien nog deze week zal overgebracht zijn."

2 december 1897 :

"De Snepbrug is beproefd : een gewicht van 72.000 kilos is er drie maal over gereden en de brug heeft dit goed doorstaan. De brug zal weldra aan het verkeer worden overgeleverd."

3 december 1897 :

"De nieuwe spoorwegbrug aan de Snep is voltooid en aan het gebruik overgeleverd : de treinen zijn er heden morgend over gereden."

Amper tien jaar later werd de Snepbrug nogmaals veranderd :

13 september 1907 :

"Sedert eenige dagen is men begonnen aan het ophogen der Snepbrug. De oude spoorbrug is in twee deelen verdeeld en terwijl het eene nog dient voor het verkeer der treinen, wordt de andere helft voorzichtig opgetild op de hoogte der nieuwe kaai. Eens dit verricht, zal heel het verbouwen op de nieuwe hoogte aangevangen worden. Als heel het werk zal voltooid zijn zal de brug twee dub-

bele sporen hebben, waarvan één uitsluitend voor de internationale treinen. Binnen een maand zal de aanbesteding plaats hebben voor het verleggen der Leie tussen de Snepbrug en de fabriek wat verder in de meerschen."

16 september 1907 :

"De helft der spoorwegbrug is vrijdagavond in goede voorwaarde op de nieuwe rustarduinen geschoven, 4 m hooger dan vroeger en dadelijk begonnen er weer de sporen op te leggen. Duizende nieuwsgierigen zijn gisteren dit buitengewoon werk gaan zien."

Regelmatig werden de lezers van de Gazette van Gent op de hoogte gehouden van de vordering der werken welke werden uitgevoerd door ondernemer W. Waeyenberghe. De werken waren gestart einde 1906.

21 april 1908 :

"De werken aan de Kortrijkse poort

De talrijke wandelaars hebben kunnen vaststellen dat men begonnen is aan een belangrijk werk, een weinig voorbij de Snepbrug. Men heeft een rivier gegraven welke, in het belang der scheepvaart, den grooten bocht zal doorsnijden van de Leie. De tuin van de guingette der Snep is geheel overhoop gezet uit hoofde van het aanleggen van den schoonen boulevard. Deze zal langs den spoorweg loopen, welke zal gelegd worden op een verhoog."

1 december 1908 :

"Aan de Sneppenbrug : Hier zijn de werken ook reeds ver gevorderd. De nieuwe stalen brugvloeren zijn geplaatst. Het nieuwe bed der Leie is gereed en het oude bijna totaal opgevuld."

5 juli 1909 :

"De werken aan de Snepbrug zijn nagenoeg voltooid."

Tien jaar later werd de brug door de Duitse bezetter vernield.

Na de oorlog 1914-1918 werd brug nog tweemaal vernield : in mei 1940 en in september 1944. Van al die herstellingen is weinig terug te vinden in de dagbladen. Ook uit dossiers is niet veel te halen : de meeste zijn ofwel vernietigd ofwel zeer onvolledig.

EUROPABRUG

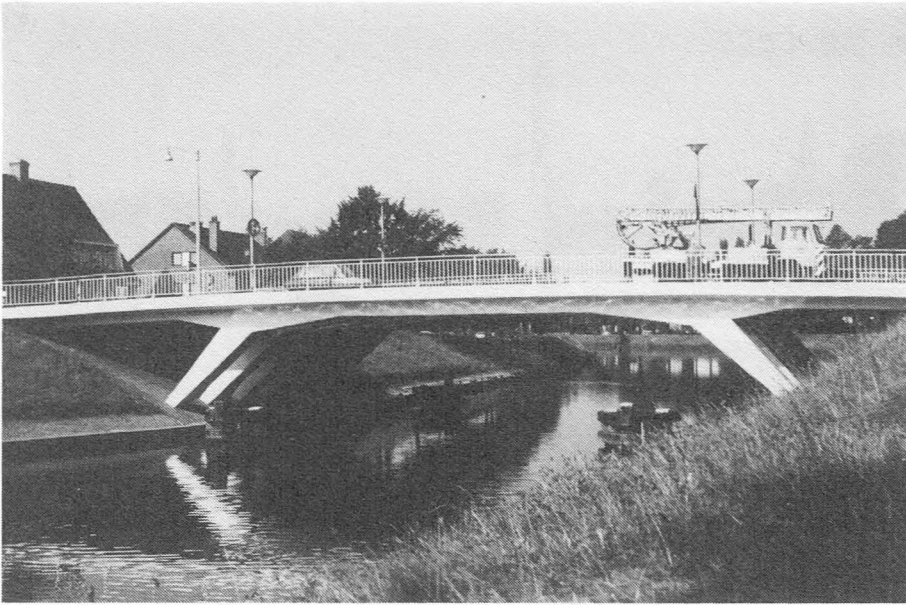
In het jaarverslag van de stad Gent, 1962, lezen we : "In afwachting van de bouw van een definitieve, vaste brug over de Leie (1) aan de Rijsenbergstraat, die de kwartieren Rijsenberg en Neermeerschen met elkaar zou verbinden, werd besloten aldaar een tijdelijke voetbrug te bouwen."

Deze voetbrug bestond uit een plankenvloer rustend op metalen liggers en met een nuttige breedte van twee meter. De aanbesteding had plaats op 26 juli 1962

---

(1) Dit is de kunstmatige Leie, die in 1916, van Aan de Bocht tot aan de Jan Palfijnbrug gegraven werd.

De Europabrug over de Leie.

en werd toegewezen aan de firma Van Autryve Gebroeders. Er werd aan gewerkt van 10 september tot 7 november 1962.

Een jaar later (26-12-1963) had de aanbesteding plaats van een vaste wegbrug. Ze werd toegewezen aan dezelfde aannemer nl. Van Autryve Gebr. De brug werd uitgevoerd in gewapend beton. Het is een constructie welke bestaat uit zes portieken met, op 45° hellende benen, zodat een maximum vrije doorvaarbreedte bekomen werd (= 11 m).

Het brugdek is 16 m breed waarvan 10,5 m rijweg; de totale lengte bedraagt 36,4 m.

Na de afbraak van de één jaar "oude" voetgangersbrug, begonnen de werken op 20 april 1964.

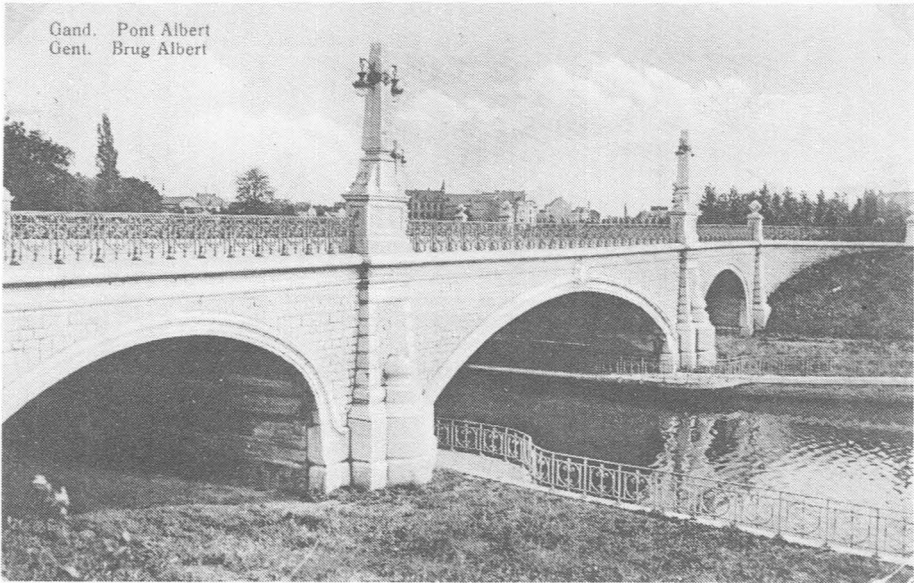
De voetgangers konden over de nieuwe brug vanaf 21 september 1965. Op 9 november 1965 werd de brug voor alle verkeer opengesteld.

De totale kostprijs beliep 11.358.136 fr. De afgebroken voetbrug had 387.349 fr gekost.

De brug kreeg haar huidige naam in 1966, bij beslissing van het College van Burgemeester en Schepenen.

KONING ALBERTBRUG

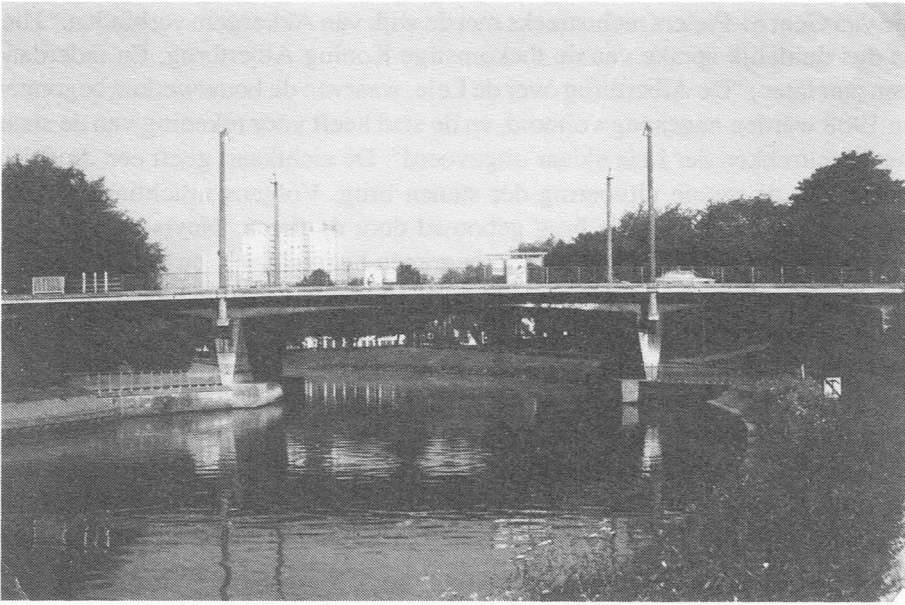
In het jaarverslag van Gent verscheen in 1908 het volgende : "Het bouwen van een vaste brug, met drie bogen in steenmortel, met hoofden in gekapte steen; over de Leie, werd afwaarts de stedelijke schietbaan begonnen, om de Albrechtlaan met de Godshuizenlaan te verbinden. Deze brug zal de wijk der nieuwe sta-

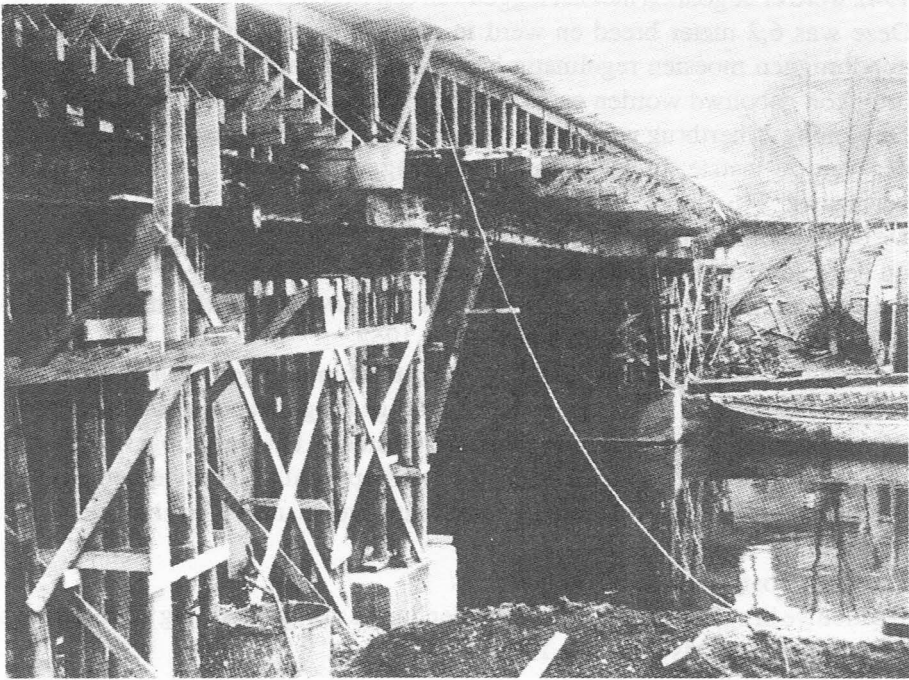
De eerste Koning Albertbrug. Bemerkt de mooie brugleuning. Zichtkaart uitgegeven door K. Van Melle, Burchtstraat 81, Gent.

De noodbrug op de plaats van de verwoeste Koning Albertbrug. Deze noodbrug deed dienst van 1940 tot 1952 (foto dienst Monumentenzorg).

De huidige Koning Albertbrug.

De nieuwe Albertbrug in opbouw in 1953.

tie van Gent St-Pieters rechtstreeks met de wijk van Akkergem verbinden." Hier is dus duidelijk sprake van de toekomstige Koning Albertbrug. En inderdaad een jaar later : "De Albertbrug over de Leie, waarvan de bouwwerken begonnen in 1908 werden nagenoeg voltooid, en de stad heeft voor rekening van de staat, het rechttrekken der Leie aldaar uitgevoerd". De zichtkaart geeft een duidelijk beeld van de mooie uitvoering der stenen brug. Volgens inlichtingen uit de Gazette van Gent werd de brug gebouwd door de firma "Neyts en Vossaert" voor de prijs van 282.000 fr (daarin begrepen het rechttrekken van de Leie). Na de aanbesteding en toewijs op 14 april 1908 vingen de werken aan. Er was een werktijd voorzien van 16 maand.

Het rechttrekken der Leie gebeurde in twee fasen : bij het bouwen van de Snepbrug en de Albertbrug werd ter plaatse uitgegraven en op 10-8-1909 ving men de graafwerken aan tussen beide bruggen.

Op 4 november 1909 was de voltooiing der brug in zicht (1) : weldra begon men de brug te kasseien. Meer dan een jaar later nl. op 1 juli 1911 verscheen het volgende bericht : "De proeven om de sterkte dezer brug vast te stellen zijn dezer dagen genomen. Een wagen met 20.000 kg geladen en getrokken door acht paarden, is er over gereden zonder dat het minste spoor van inzakking vastgesteld werd."

Deze brug werd op 23 mei 1940 volledig verwoest. In de loop van hetzelfde jaar werd er een houten noodbrug gelegd van amper 3 meter breed. Op 7 september 1942 werd er begonnen met het leggen van een tweede noodbrug naast de eerste. Deze was 6,2 meter breed en werd in gebruik gesteld op 14-11-1942. Deze noodbruggen moesten regelmatig hersteld worden tot zolang er geen nieuwe brug kon gebouwd worden en daarop moest men wachten tot 1952.

De Koning Albertbrug was, samen met de Meulestedebrug en de J. Palfijnbrug, één van de laatste, in 1940, vernielde bruggen, die nog dienden te worden vernieuwd.

De brug, voorheen een stadsbrug, werd op staatskosten heropgebouwd omdat ze op de toekomstige ringlaan rond Gent lag.

De werken, aanbesteed op 15-8-1952 en toegewezen aan de firma "Baert en Albouwwerk" vingen aan op 3 november 1952.

De nieuwe brug werd opgericht op de oude funderingen welke slechts een breedte hadden van 20 meter, zodat de huidige brug met een totale breedte van 26 meter er langs beide kanten 3 meter oversteekt. Dit werd opgevangen door een constructie in gewapend beton. Ze werd opgevat als een vierbenig portaal dit is met drie overspanningen. De middenste overspanning, over de Leie zelf is 23,5 meter.

De totale kostprijs was 8.750.000 fr.

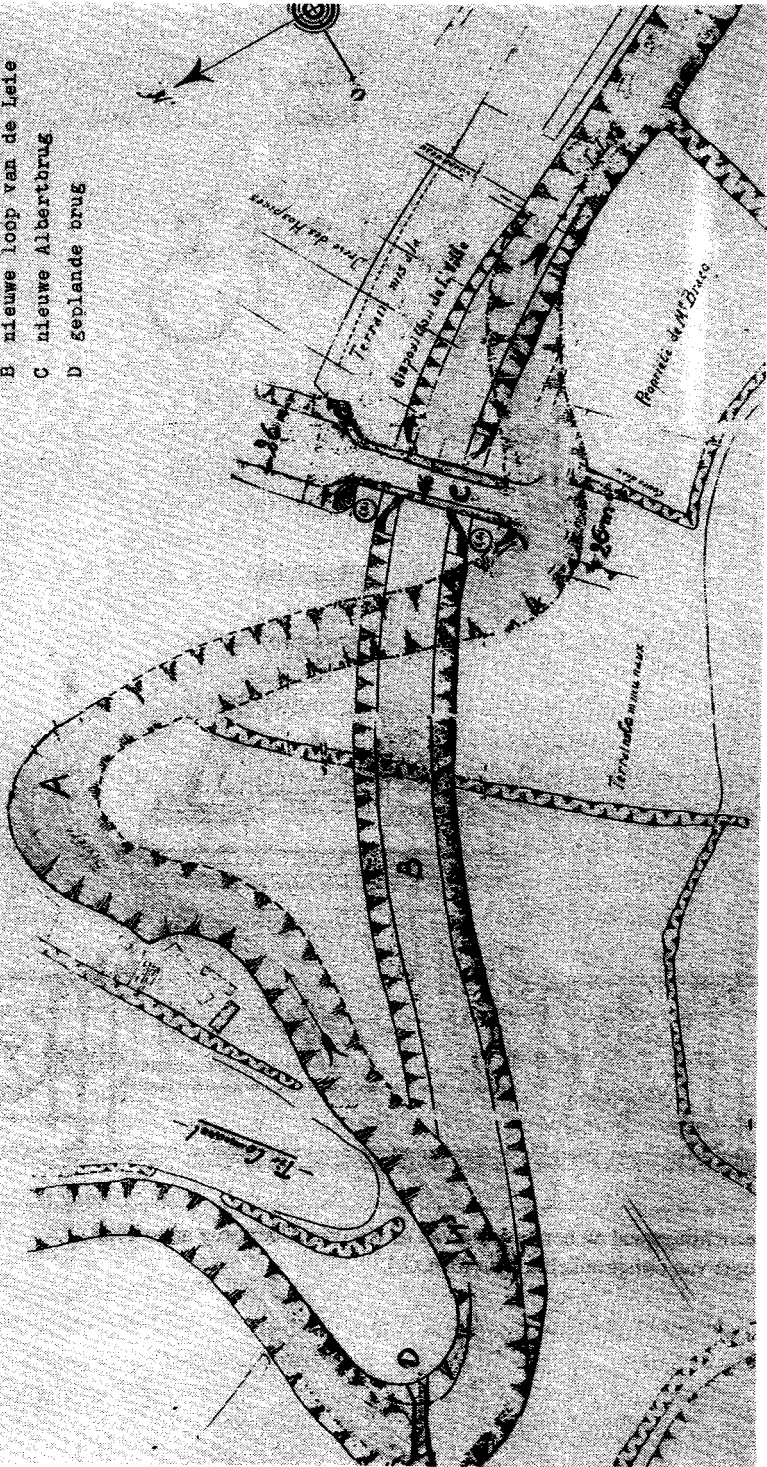
De nieuwe brug, moderner en veel breder dan de vorige, is spijtig genoeg niet zo mooi uitgevoerd als deze van 1908.

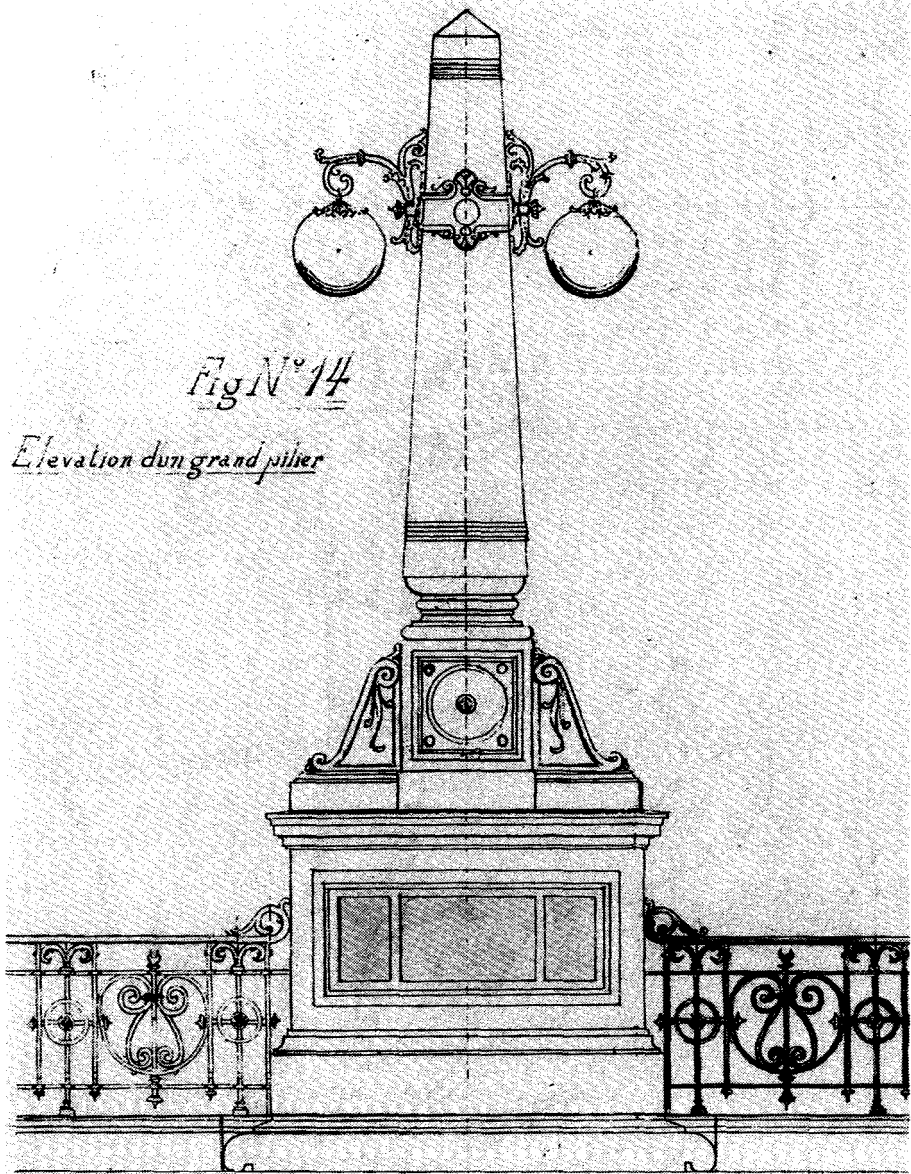
(1) Melding voltooiing in zicht op 6 mei, 5 juli, 15 september 1909.

LEGENDE

- A oude bedding
- B nieuwe loop van de Leie
- C nieuwe Albertbrug
- D geplande brug

Rechttrekking van de Leie aan de Albertbrug, 1908-1910.

Verlichtingspaal en borstwering van de Koning Albertbrug anno 1908.
Copie van oorspronkelijk plan (S.A.G.).

De brug werd opengesteld voor het verkeer in maart 1954 en een maand later voltooid.

JAAR	SOORT	Lengte	Breedte van :			Vrije	PROEF
			rijweg	voetpad	doorvaar	hoogte	
1908	Vaste in steen	72	12	2x2	22	5,26	20.000
1940	Vaste in hout	"	3				
1942	"	"	+ 6,2				
1953	Vaste, gewa- pend beton	"	20	2x3	21,5	5,97	
Staat-wegenis							

Jaarverslag 1908-1909
1940-1942
1952-1953-1954

Gazette van Gent
1908-1909-1911
dossiers

M. LABYN
(t vervolgt)

BEKLACH VAN DE DULLE GRIETE

Een hele tijd geleden vestigde de Heer **L. Kronenberger** (Vilvoorde) onze aandacht op een Klaaglied van de Dulle Griet dat gepubliceerd werd door De Potter.

Wij beloofden hem het te zullen publiceren als we eens enkele bladzijden over hadden. Deze gelegenheid doet zich nu voor.

De Potter schrijft :

Na 1452, hebben wij gezegd, werd onze *dulle Griet* tot de rust en de stilzwijgendheid gedoemd, en toch deed men haar, bij zekere gelegenheden, nog eens spreken, of liever, voerde men in haren naam het woord, niet om te vernielen en te doden, maar om te treuren of te juichen. Ziehier, onder andere, een klaaglied, dat de oude in 1745 aanhief, toen zij, veracht en verlaten, overgeleverd aan den moedwil der straatkapoenen, met leede oogen haren stadsgenoot, den Draak van het Belfort, weer gansch in het goud zag steken :

BEKLACH VAN DE DULLE GRIETE,
STAENDE OP DE VRYDAGHMERCKT BINNEN GHEND.
OVER HET VERGULDEN VAN DE DRAECKE,

STAENDE OP HET BELFORT, IN 'T JAER 1743

*(Op een oud, maer aengenaem voysken :
van het belegh van Ariën.)*

Wy sien in Ghentsche stadt,
Dat puyck der vlaemsche steden,
Wij sien in onse stadt,
Met reden wel bevadt
Twee stomme kreaturen,
Maer vol van leet en spyt,
Waer van vol onghedueren
D'een d'ander seer benyt.

Men vindt in stadt van Ghendt
Veel scherp gheneusde grieten,
Men vindt in stadt van Ghendt,
Aen grieten veel bekendt,
Veel quaetaerdighe wyven
Die Griet al naer bestaen,
Die altyt knorren, kyven;
Noyt en wordt iet wel gedaen.

De Draek, nu nieuw vergult,
Die waeit met alle winden;
De Draek, nu nieuw vergult,
Maer Griet vol ongedult,
Ick magh my wel beklaegen,
Al heet ick Dulle Griet,
Dat myn dry oude schraeghen
Rotten tot myn groot verdriet.

Griet siet dat helsch serpent
Schier in de loght verheven,
Griet siet dat helsch serpent
Verheven binnen Ghendt;
Verciert met goude kleeren,

Waerom sy lustigh blyncct,
Maer Griet, tot druckx vermeerden,
Vuyl van dreck en modder, stynckt.

Griet en wordt niet verciert,
Al is de stad vol vreughden,
Griet en wordt niet verciert,
Schoon lustigh wordt gheviert.
Den Draek, dat vreet spectackel,
Wort ront met licht vereert :
Ja schier als voor orackel
Van de vroukens dan gheëert.

Hoe is mijn glans vergaen !
'k Was eertyts soo gheprezen!
Hoe is mijn glans vergaen!
Ick moght op wielen staen,
En spouwen vlam en donder
Met craght en met ghewelt,
Braght soo den vyant onder,
Hem doende ruymen 't velt.

'k Plaght yser, poer en loot
Voor myne spyse t'eten,
'k Plaght yser, poer en loot
Te spouwen, wonder groot.
Nu is myn spyse : vasten,
Met open keel ghemeen,
Ten sy eenighe gasten
Daer in werpen slyck of steen...

Den dranck die krygh ick wel
Van reghen, stuere vlaeghen
Den dranck die krygh ick wel,
Dan lustigh op myn vel,
Wanneer uyt 's hemels saelen
Waeter in overvloet
Comt op myn lyf te daelen
Dat ick al verdraeghen moet.

Noch wort my naer gheseyt
Dat ick hier lich in banden,

Noch wort my naer gheseyt :
't Is om myn dulligheyt!
Had ick maer poer en bollen,
Ick soude met ghewelt
Seer haest den Draek doen rollen
En sien op den gront ghevelt.

Griete die staet schiltwaght
By Keyser Karels statu,
Griete die staet schiltwaght,
Sonder cieraet oft pracht.
Al ben ick Dulle Griete,
Ick voere vrouwen naem :
Den Draek, tot myn verdriete,
Is aen elck meer aengenaem.

Ick waghte met ghedult;
Nogthans kan niemant vinden,
Ick waghte met ghedult,
Met leet en spyt vervult,
Om aen een kleet te raeken...
Myn lieve vrouwgeslacht,
Terwyl ick hier moet waecken,
Uw suster Griet wat aght! -

Waer vint m'int Nederlant
Nogh sulcke twee postueren,
Waer vint m'int Nederlant
Twee monsters soo gallant,
Als Draeck en Dulle Griete -
Die nu veel hondert jaer
Hier staen sonder verdrieten
Tot vermaeck van allegaer?

De klachten van *Dulle Griet* waren gegrond. Immers, de plek, waar zij te rusten en te roesten lag, diende nog altijd tot neerleggen van vuilnis, en in plaats dat haar gapende mond zou gevuld worden met schroot, om verwoesting en dood te verspreiden in de rangen van Leliaarts en andere volksverdrukkens, kwamen, dag aan dag, de kleine jongens van de Vrijdagsmarkt, der Lange Munt en van elders dien spijzen met voorwerpen, welke haar den goeden tijd niet konden herinneren, toen zij medekampje voor de eer en de glorie van Gent. Eén troost bleef de oude sukkel nog over : zij blikt naar de Vrijdagsmarkt, waar, op de groo-

te dagen, al de mannen, onder het geschetter der klaroenen, onder het stormgeluid van Roeland en onder de vaarwel- en zegewenschen van grijsaards, vrouwen en kinderen, vergaderden en oprukten om de lauweren der overwinning te gaan plukken of hun bloed en leven te offeren voor de eer en de grootheid der vaderstad.

IN MEMORIAM GILL. VAN GEERT

Op 11 januari 1990 ontviel Gilbert Van Geert ons in het Universitair ziekenhuis te Gent. Een verraderlijke ziekte velde hem op enkele maanden tijd. Hij had nog zoveel plannen, nog zoveel ideeën... Het mocht niet zijn.

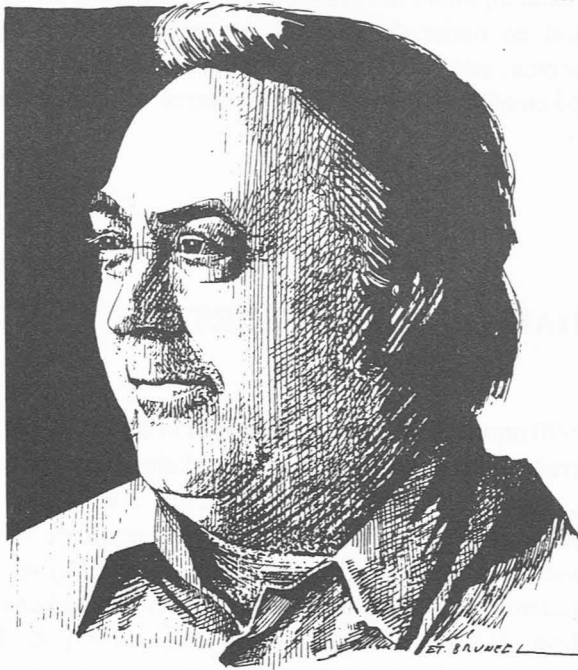
Gilbert Van Geert werd op 30 september 1930 geboren in de volkse buurt van Meulestede, tussen het noeste werkvolk van de Muide. Hij studeerde aan de Koninklijke Akademie voor Schone Kunsten voor meubeltekenaar onder Rubbens en De Moor. Hij zou uiteindelijk als tekenaar bij de T.M.V.W., de "waterdienst", belanden. Maar wat onmogelijk op een academie kan bijgebracht worden, wat hij uit zichzelf bezat, was talent, een scherpe geest, een sterke opmerkingsgave en een grondige kennis en een immense liefde voor het volksleven.

Naast zijn beroep zou hij zijn kunstenaarscarrière aanvankelijk als karikaturist en cartoonist bij verschillende Vlaamse dagbladen beginnen. Hij bespeelde de hele waaier van "Vooruit" over "Het Laatste Nieuws" tot de "Gazet van Antwerpen".

Hij stelde voor het eerst schilderwerken en aquarellen in 1967 ten toon in het gemeentehuis te Aalter, waar de plaatselijke kunstschilder Cyr Frimout hem naartoe gelokt had. Nog in dat zelfde jaar behaalde hij te Monaco de ereprijs voor grafiek.

Kunster criticus Luk Lekens schrijft over hem : "Als geboren en getogen Gentenaar kan hij zijn afkomst onmogelijk loochenen. Die valt zowel te bemerken in zijn eigen persoon als in zijn werk, dat volledig Gents is van aard en voorstelling, maar tevens universeel van geest, zodat het overal te genieten en te beleven valt.

Voor zijn thema's put hij enerzijds uit de hem omringende wereld en anderzijds uit een volkse wijsheid. Centraal staat de mens, van wie hij de gebreken, de ondeugden, alsook bepaalde levensgewoonten goedmoedig hekelt. Vooral de wereld van de kleine man is zijn grote inspiratiebron. Men zou Van Geert een sociaal geëngageerd kunstenaar kunnen noemen, maar dan wel in de meest brede zin van het woord.

Indien nodig krijgt iedereen een veeg uit de pan. Men treft vele variaties aan in zijn werk; het oubollige wisselt af met de karikatuur, de folklore met het eigentijdse. Een vaak terugkerend ontwerp is ook het "flirten" met begrippen als leven en dood, het mooie jonge met daarnaast het beeld van de uiteindelijke aftakeling.

Soms zijn het aanklachten, dan weer een spottend registreren van wankel toestanden of een bijtend hekelen van de z.g. "betere klasse", maar steeds zò dat men het eerst lachend bekijkt, om dan te beseffen welke harde waarheid de kunstenaar ons voorhoudt. Inzake techniek is het duidelijk dat Van Geert voornamelijk sekuur en trefzeker zijn onderwerpen gaat uitbeelden. Getuige daarvan zijn de talrijke met zorg gekozen details en de vele figuren die zijn werk bevolken. Zijn tekeningen zijn steeds evenwichtig opgebouwd, zodat ze nooit overladen aandoen.

Ze vormen een wereld waarop we geamuseerd kunnen neer kijken, om ten slotte vast te stellen dat de kunstenaar ons geen rad maar een spiegel voor de ogen draait, waarin we onze eigen onvolkomenheden bekijken. Dit aspect van Van Geerts tekenkunst is sterk didactisch. Het zijn lessen in gevarieerde levenswijsheden, die vaak aan Jules De Bruycker herinneren." Tot zover Luk Lekens.

Freek Neiryck, die hem ook van nabij kende vertelt : "Gilbert Van Geert is altijd een bescheiden man gebleven, niettegenstaande de waardering die zijn werk kreeg en de bekendheid die hij erdoor verwierf. Hij exposeerde liever op plaatsen waar het volk zeker aanwezig was, misschien niet in de eerste plaats

voor zijn werk, maar om samen te zijn, dan in grote galerijen die hem zouden hebben gestuurd in de richting van de kollektioneurs, de marchands, de managers.

Van Geert laat zich niet weinig vaak inspireren door de hem direkt omringende samenleving waar hij met zijn eigen persoonlijke wijsheid op volkse wijze tegenaan kijkt : straattaferelen, beluikscènes, sociale onrust, verzet, emancipatie zijn niet zelden thema's in zijn oeuvre. Vaak liet hij zijn tekeningen dan ook zeer sociaal functioneren. Niet zelden deden organisaties een beroep op hem voor een affiche, gelegenheidsgrafiek, illustraties. De artiest deed het dan telkens "voor de goede zaak", op zijn wijze zijn bijdrage leverend voor een doel waar ook hij achter stond maar door de aard van zijn karakter niet meteen voor op straat zou zijn gekomen." aldus Freek.

Persoonlijk heb ik het geluk gehad Gilbert Van Geert als echte vriend te kennen en er mee te mogen samenwerken. Hij illustreerde o.a. "De kip heeft tsiepkens gekalverd", een bundel samengesprokkelde kinderkolder en "Piet is een knapzak, want hij weet veel!", gekke definities uit kindermund. Daarbij bewees hij over een even jong hart en sprankelend talent te beschikken als mijn leerlingen. Meermaals illustreerde hij artikelen uit "Ghendtsche Tydinghen" en kreeg ik 's avonds al een telefoontje : "Mijne kameraad" of "Mijn lieve vriend" zoals hij zijn naasten altijd noemde, "ge moogt er morgen al om komen, ' t is klaar!" Gilbert Van Geert is bij elke heem- en geschiedkundige bekend als de illustrator van het "Gents Woordenboek" van Lodewijk Lievevrouw-Coopman, verscheidene tentoonstellingscatalogi van het museum voor Volkskunde, programma's van de Gentse Feesten en andere typisch Gentse evenementen.

Zijn laatste werk was de prachtige kunstmap "Gent... 'k zie U girre!" uitgegeven door het August Vermeylenfonds, waarin hij op meesterlijke wijze de Gentse gedichten van Germain Jansens illustreerde. Hij mocht er tijdens de vernissage in de Sint-Pietersabdij in september 1989 uit handen van Burgemeester Gilbert Temmerman het ereplaket van de stad Gent in ontvangst nemen, iets waar hij duizend maal dankbaarder voor was dan de meest eervolle vermelding in binnen- en buitenlandse catalogi.

Laten wij ten slotte de kunstenaar voor een laatste maal zelf aan het woord : "Ik koester de vrees dat rond het jaar tweeduizend de levensatmosfeer zodanig koel en kil zal zijn, dat sommige mensen naar de musea zullen vluchten op zoek naar menselijke warmte.

Ik hoop dat mijn werk het menselijk hart de nodige warmte zal schenken in deze nu al maximaal getechniseerde wereld.

Op het einde van uw leven moet ge kunnen verklaren :

Ik heb gezegd wat ik gedacht heb.

Ik ben aanwezig geweest.

Hier zijn de bewijzen van mijn presentie."

In naam van "Ghendtsche Tydinghen" bieden wij Mevrouw Gilbert Van Geert-

GENTS WOORDENBOEK

De wereld is als een springe, lukt er nooit is.
En die wijde boek naar je terug, gemaakt, en die
gemaakt ook.

gill v. Geert n

Rolanda Poppe onze oprechte blijken van diep medeleven aan in deze zo pijnlijke momenten.

Met waakzaam vertrouwen gulhartig
wist hij in iedere oogopslag
met elke potloodstreep
de ernst van mens en leven
- tot op het laatste afscheid -
blijmoedig te verschalken.
Laat nu dit krachtig streven
waarvoor hij heeft geleefd
waaraan hij heeft gebouwd
zijn broederlijke boodschap wezen...

Eddy LEVIS

VRAAG EN ANTWOORD

De Heer **Mark Rummens** vraagt het volgende : "Naar aanleiding van de honderdste verjaardag van de Stedelijke Basisschool Désiré Van Monckhoven (in de gelijknamige straat) plant de school in het voorjaar van 1992 een publicatie en een tentoonstelling. Lezers die omtrent deze school over informatie, documenten of foto's zouden beschikken, worden vriendelijk gevraagd contact op te nemen met hem. Adres : Rijsenbergstraat 27 te Gent. Tel. (na 19 uur) 21.10.98.

Vraag van de Heer **Eddy Levis** : "Wie weet er wat meer over de "CLUB DES DIX"? Een afbeelding die ik laatst aantrof op een sierbord stelt een "trik-trak" voor (zo'n dubbel bord met puntige figuren dat gespeeld wordt met schijven en dobbelstenen), twee lederen teerlingbekers en twee teerlingen, de ene met 4 en de andere met 6 ogen, zijnde 10 ("dix") met daaronder de vermelding "Gand".

Anderzijds deelt de Heer Levis ons het volgende mee :

Gezien verscheidene lezers mij persoonlijk contacteerden betreffende mijn vraag over foto's 1, 2 en 3 op p. 53 van het vorig nr., meen ik hen de antwoorden toch schuldig te zijn, omdat ik hen door mijn vraag toch ook enigszins nieuwsgierig gemaakt heb. Ziedaar wat ik tot op heden weet : Foto 1 is wel degelijk de pianozaak Moeremans maar NIET DE VLAANDERENSTRAAT, doch de achterzijde langs de KUIPERSKAAL. Waar het precies over gaat is nog niet he-

lemaal duidelijk, maar men zoekt het voor mij uit bij enkele oudere familieleden Moeremans. Ik dank daarvoor Mevr. wwe. Michel Steels.

Wat de houten tanks op foto 3 betreft : Een eerste tip kwam van Dhr. P. De Groote van Meulestede, familie van de eigenaars van de "Saline Gantoise". Hij vroeg mij eens ter plaatse een kijkje te nemen aan de creosootwerf van de N.M.B.S. op de Wiedauwkaai, beter bekend bij de Gentenaars als "'t Bieldekot", waar men de spoorwegbiels of dwarsbalken met creosoot impregneert tegen het wegrotten. Tijdens W.O. I was daar de "Kraftwagen-Abteilung" en het zicht zou mogelijks kunnen genomen zijn van uit de zakkendrogerij van de "Saline Gantoise". De verlichtingspalen en de barakken zijn van dezelfde standaardmakelij als die in de meeste toenmalige stations en aangelanden, maar er is daar geen spoorwegberm aanwezig. Fout spoor dus.

Het uitsluitsel kwam uiteindelijk uit : "Gand sous l'occupation allemande - Notes d'un Gantois sur la guerre de 1914-1918" door Marc Baertsoen (1929). In zijn boek schrijft hij op p. 341 : (vertaling) "16-20 september 1918 : Wat nog beter dan welk officieel communiqué ook aantoont hoe uitzichtloos de toestand voor het Duitse leger is, en hoe het ten einde krachten is, is het feit dat wij de Duitsers HOUTEN TANKS OF AANVALSWAGENS naar het front zien vervoeren, die slechts in schijn op deze oorlogsmachines lijken waarvan de geallieerden zich vandaag de dag zo rijkelijk tegen hen bedienen. Aangezien deze tanks hen ontbreken en zij tijd nog grondstoffen bezitten om er echte te maken, zijn de Duitsers op het idee gekomen om deze machige tuigen IN HOUT NA TE BOUWEN. Het zijn gewoon lege kisten op wielen, waarvan enkel het silhouet er als een tank uitziet. Deze kisten bevatten absoluut niets. Buiten de wielen heeft men ook hun karkas geschilderd om hen toch enigszins het uitzicht van een echte tank, gewapend met kanonnen en mitrailleurs te geven! Deze houten bakken moeten naar het schijnt dienen om naar het nieuw front "Hindenburg" vervoerd te worden, om de geallieerden te doen geloven dat het front vol tanks staat!" en op p. 342 schrijft hij verder : "23 september 1918 - De Duitsers maken te Gentbrugge en IN HET SINT-PIETERSSTATION EEN HOEVEELHEID HOUTEN TANKS, die de geallieerden schrik moeten aanjagen; Men ziet ze op treinen passeren, echte Chinese kartonnen draken, amper goed genoeg om kleine kinderen aan het schrikken te krijgen. 't Is niet mogelijk!!! " Einde citaat.

Deze versie werd mij achteraf nog telefonisch bevestigd door iemand die liever zijn naam niet in het tijdschrift had, wens die wij dan ook respecteren. Hij deelde mij het volgende mee : De locaties Sterre en Sint-Denijs zijn uitgesloten wegens het niet aanwezig zijn van spoorwegbermen en treinen. Het "Holz-Amt" was echter aan het Sint-Pietersstation gelegen. Men maakte er geprefabriceerde onderdelen voor barakken en gevlochten loopgravenschutten. Ook is informant zeker dat er nep-tanks gemaakt werden. Er doet zelfs een verhaal de ronde dat men door spionage door had, dat de Duitsers deze dummy's bezaten. Tijdens een

luchtaanval in de periode april-mei 1918 bestookten geallieerde vliegtuigen dit "Holz-Amt" met... houten bommen! Dit om de vijand duidelijk te maken dat zij wisten wat daar in mekaar getimmerd werd. Waarheid of verzinsel? Zulke verhalen vjzelden in ieder geval de moraal van de Gentse bevolking op. Wat de *Gentse Primussen* betreft : ik dank de vele informanten die mij schreven of belden en documenten, medailles e.d. schonken of in bruikleen gaven. Elk gegeven van persoonlijke of algemene aard is nog steeds welkom.

De heer **Eloi Stas** (Wellen) stuurt ons de hierbij gepubliceerde foto. Hij vraagt of er onder onze lezers speurneuzen zijn die het zicht kunnen identificeren. Hij veronderstelt dat het te maken heeft met een bominslag in een kerk of kapel in de Eerste Wereldoorlog. Het opschrift "Het Oud Gemeentehuis - Estaminet" zou een aanduiding kunnen zijn. De originele foto is verzonden als postkaart vanuit Evergem naar Amersfoort, poststempel Evergem 16-IV-1919, 2e stempel Gent 18-IV-1919 + censuurstempel G 12.

In antwoord op de vraag van de Heer **Eddy Levis** (Gh. T. 1990 - Nr. 1 - p. 52) ontvingen wij het volgende antwoord van Mevrouw **De Bruyckere-Moeremans**.

Met interesse de foto's bekeken waar o.a. onze zaak wordt afgebeeld. Welke de juiste oorzaak is van de ravage die onze buurt heeft geteisterd kan ik niet nader verklaren, daar de feiten zich voordeden ten tijde van mijn grootouders die helaas reeds lang overleden zijn.

Ik kan u wel met zekerheid mededelen dat foto nr. 1 de achtergevel van onze gebouwen voorstelt en werd genomen op de Kuiperskaai en niet in de Vlaanderenstraat, zoals verkeerdelijk werd vermeld.

De gelijkvloerse verdieping van de twee aanpalende huizen worden thans ingenomen door de "Bar Américain" (de vroegere "Old Wheel"); de deur rechts bestaat nog steeds en is de ingang van de woonst van de Heer Simoens, loodgieter op rust (Kuiperskaai 15).

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Naar aanleiding van het artikel van de Heer **Ronald De Buck** over het gevelbeeld van Liederick De Buck (Gh. Tyd. 1990 - Nr. 1 - pp. 21-24) ontvingen wij 2 brieven.

Van de heer **Roger Buyle**.

Volgens mij zijn de 19 beelden aan het stadhuis van volgende kunstenaars :

1. - Liederick de Buc (+836)	Juliaan Dillens
2. - Boudewijn I met de IJzeren arm (+879)	Juliaan Dillens
3. - Boudewijn VI (+1073 : niet (+1703)	Juliaan Dillens
4. - Robrecht de Fries (+1093)	Juliaan Dillens
5. - Boudewijn Hapken (+1119)	Aloïs De Beule
6. - Karel de Goede (+1127)	Aloïs De Beule
7. - Filips van den Elzas (+1191) : niet (+1157)	Théo Soudeyans
8. - Gentse Krijger	Théo Soudeyans
9. - Knaap der Goudsmiden	Lodewijk Van Biesbroeck
10. - Rombaut (II) Keldermans	Lodewijk Van Biesbroeck
11. - Isabella van Portugal	Juliaan Dillens
12. - Keizer Karel V	Juliaan Dillens
13. - Margaretha van Oostenrijk	Juliaan Dillens
14. - Domien de Waghemakere	Lodewijk Van Biesbroeck
15. - Wapensmid = wapenmaker	Lodewijk Van Biesbroeck
16. - Schepen van de Keure (met perkament)	Louis Dubar
17. - Staffier (gewapende stadsdienaar)	Félix Metdepenningen
18. - Wapenheraut	E. Van Peteghem
19. - Schepen van Ghedeele (met 2 boeken)	Théo Soudeyans
N.B. - Slechts 19 van de 56 voorziene beelden werden geplaatst.	

De Heer **Jean-Pierre Rotsaert** (Brussel) schrijft ons het volgende :

U kent zeker de Mercator-landkaart "Exactissima Flandriae descriptio", met in de boven-en benedenrand, alle namen van de graven van Vlaanderen met hun overlijdensdatum. De laatste graaf is Keizer Karel zonder overlijdensdatum; de kaart dateert dus van voor 1558. De drie eersten zijn forestiers en ik lees in de cartouches :

j, Lideric van Harlebeke, Estoredi van Harlebeke sone +808

ij, Engleramus van Harlebeke, Liderici sone +824

iiij, Odoacer van Harlebeke, Englerami sone +837

De volgende cartouche geeft de naam van de eerste graaf, Balduinus Ferreus +879, enz... Dit klopt niet met het artikel, doch Mercator kan verkeerd zijn, hoewel ik er aan twijfel.

Reactie van de Heer **Ronald De Buck**

Toegegeven : ik heb mij niet verdiept in de historiek van de stadhuisbeelden. Enkel de publikatie van dhr. Van de Walle, Ere-Direkteur van de Dienst voor Toerisme, werd geraadpleegd ter inleiding van mijn artikel. De overgenomen foutieve overlijdensdatum van Filips van den Elzas (1157 i.p.v. 1191) staat niet op het voetstuk van het beeld gebeiteld, hetgeen ik ten onrechte veronderstelde. Na 10 jaar lidmaatschap had ik moeten weten dat zich onder onze lezers aandachtige en kritisch ingestelde vorsers bevinden. In eigen naam, en in naam van onze lezers, ben ik dhr. Buyle alleen maar dankbaar zijn kennis aangaande de stadhuisbeelden met ons te willen delen. Leemtes dienen opgevuld te worden!

Dat de letterzetter bovendien een inversie van een andere overlijdensdatum (1703 i.p.v. 1073) in de tekst heeft laten sluipen, euvel dat het waakzaam oog van de corrector in de val heeft laten lopen, onderstreept de belangeloze moeite die door onze redactie moet opgebracht worden om tweemaandelijks +/- 160.000 lettertjes en cijfertjes feilloos te verifiëren. Ik had gedacht mijn gevelbeeld-artikeltje kort te kunnen houden, doch de reactie van de heer Rotsaert noopt mij met krachtig bewijsmateriaal voor de dag te komen. De essentie van mijn publikatie over het "figuur" Liederick, werd vanzelfsprekend op wetenschappelijke basis samengesteld, waardoor ik het niet moeilijk zal hebben de foutieve data van Mercator te weerleggen. Vooreerst trok ik de gangbare moderne opvatting na aan de hand van diverse naslagwerken : overal komt het legendarisch karakter van de forestiers op de voorgrond. Sterke argumenten die dit staven vond ik in Handelingen Kon. Commissie Geschiedenis CV 1940 : de Forestiers van Vlaanderen door J. DHONDT, aspirant van het N.F.W.O., blz. 282 tot 305.

ARGUMENT 1 :

Ik citeer J. DHONDT :

"De *vroegste* bron, waarin de afstamming Liederick-Ingelram-Audacer-Boude-

wijn I te lezen staat, is de Genealogia Bertiniana. Daarin wordt Liederick als *graaf van Harelbeke* vermeld, terwijl over de *hoedanigheid* van Ingelram en Audacer *niets* wordt meegedeeld" :

Lidricus Harlebeccensis comes genuit Ingelramnum, Ingelramnus genuit Audacrum, Audacer genuit Balduinum Ferreum, qui duxit filiam Caroli Calvi nomine Judith (Deze Genealogia Bertiniana dateert pas van circa 1070, 234 jaar na het overlijden van Liederick. Bovendien vermeldt zij geen enkele datum).

ARGUMENT 2 :

Afgeleid uit de verloren Annales Blandiniensis Antiquiores, staat te lezen in drie jaarboeken, te weten :

- 1) Annales Blandinienses uit de 11de eeuw;
- 2) Annales Elmarenenses;
- 3) Annales Formoselenses,

dat anno 836 graaf Liederick gestorven is (Lidricus comes obiit) en dat anno 862 Boudewijn de zoon is van Audacer (Baldwinum, filium Audacri). Dit zijn meteen de twee enige betrouwbare jaartallen die ooit in verband met de onderlinge verwantschap van het viertal teruggevonden werden.

ARGUMENT 3 :

Ik citeer alweer J. DHONDT betreffende de *hoedanigheid* van Ingelram : "Het Capitularium van Servais, in 853 afgekondigd, leert dat *Ingelram een paar pagi binnen de bisdommen Noyon-Doornik gelegen, beheerste*. Bepalen welke ze waren is onmogelijk". In de hierna volgende Latijnse tekst lezen we dat twee graven heersten over 5 gouwen. Wie waar de baas was komen we niet aan de weet : Immo Episcopus, Adalardus Abba, Waltcaudus, Odelricus, missi in Noviomiso, Vermendisio, Adertiso, Curtrisco, Flandra, Comitatus Engilramni et in Comitatus Waltcaudi.

ARGUMENT 4 :

Nog steeds volgens J. DHONDT :

"Betreffende Audacer is slechts geweten dat hij Boudewijn de IJzere tot zoon had. Verder niets" (zie argument 2).

Dat de drie forestiers geleefd hebben staat buiten kijf. Over welke gebieden zij heersten kan niet bepaald worden aan de hand van deze schaarse gegevens, laat staan dat hun onderlinge verwantschap bewezen is. Slechts Boudewijn en Audacer zijn familie van elkaar. De oude kronieken van na 1200 *beschrijven* het leven en de daden van de forestiers. Dhr. Dhondt stelde zich terecht de vraag waarop deze *beschrijvingen* gebaseerd waren. De kroniekauteurs van toen noteerden niet altijd feiten maar dikwijls verhalen en zij waren zeker niet objectief. In de praalstoet van de Gouden Boom, die in 1468 te Brugge uitging ter ere van het huwelijk van Karel de Stoute met Margaretha van York, werd Liederick voorgesteld als een soort David die de reus Finaert neerslaat. Een evokatie van de toenmalige geschiedschrijving! In een tijdperk waar reuzen verzonnen werden, hield men zich zeker niet in om fictieve jaartallen te voor-

schijn te toveren, al was het maar om de zaken enigszins te doen kloppen. Mercator leefde in een tijdvak waar men geloof hechtte aan quasi bewezen jaartallen. Vandaar!

Een uitermate interessante brief in verband met de Fiche Nr. 225 van de "Inventaire Archéologique" (Gh. Tyd. 1990 - Nr. 1 - pp. 12-13) ontvingen wij van de Heer **Jackie Thiron** (Stekene) :

In uw eerste nummer van Ghendtsche Tydinghen van dit jaar handelt U, op bladzijde 12, over een "Grotesk IJzeren masker" dat zich in het Oudheidkundig Museum bevindt.

Volgens de fiche zou dit masker afkomstig zijn van de Sint Michielsgilde, waar het gedragen werd door de persoon die de rol van de duivel vertolkte bij de ceremoniën van die gilde. Naar mijn mening hebben wij hier met iets gans anders te doen, namelijk met een voor ons land, zeldzaam exemplaar van een schandmasker.

Inderdaad, de schand- of erestrafpen, die tot doel hadden de misdadiger te vernederen, hem of haar zijn eer te ontnemen, voorzagen in het dragen van zulk een masker bij de veroordeling tot de schandpaal. Deze maskers waren een weerspiegeling van de misdaad waarvoor de misdadiger (ster) aan de kaak geklonken werd. Zo werd een man die zich als een zwijn gedragen had, met een masker in de vorm van een ever- of varkenskop tentoongesteld. Muzikanten die slecht speelden hing men een schandfluit om, bedriegers bij het kaartspel werden met een "valsspellersketting" omhangen.

Een gelijkaardig schandmasker, als het door U beschrevene, is tesamen met nog vele andere, te zien in het Kriminall Museum in Rothenburg ob der Tauber (West-Duitsland). Het is het masker voor de zogenaamde "huisdraken" of kwaadaardige, babbelse huisvrouwen. Alles aan het masker is zinnebeeldig :

grote oren : zij hoorden alles

bril : zij zagen alles

grote neus : zij bemoeiden zich met andermans zaken

grote mond en tong : alles wat zij vernamen vertelden zij op een kwaadaardige manier verder.

De horens en de kuif versymboliseren "de draak van een vrouw", terwijl het rinkelen van de metalen lamellen bij de minste beweging de aandacht trok van de voorbijgangers en alzo het doel, namelijk het eerloos en belachelijk maken van de veroordeelde, bereikt werd.

In deze optiek is het dan ook gemakkelijk te verstaan dat het masker zich bij de foltertuigen van de collectie Minard bevond.

De heer Thiron was zo vriendelijk ons een 4-tal foto's van dergelijke schandmaskers toe te sturen. Wij publiceren ze hier graag.

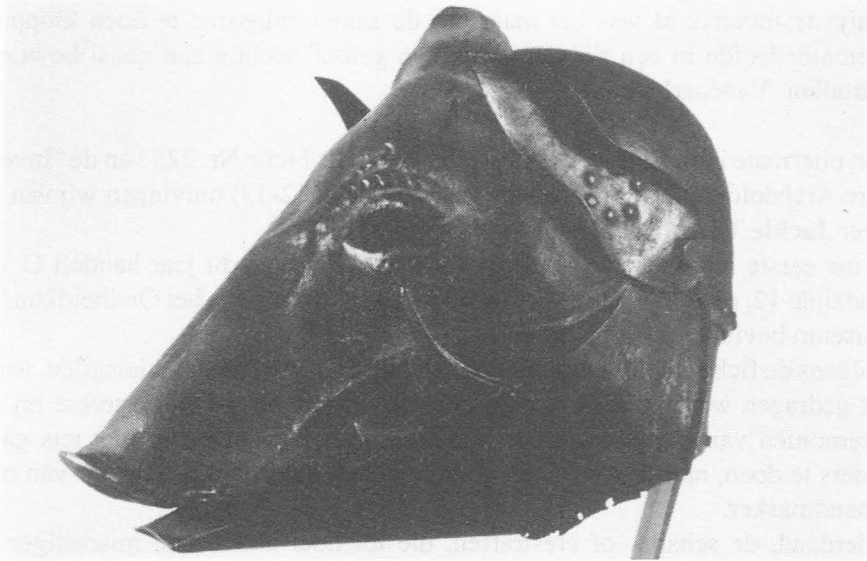

Foto 1 : Zwijnekop : typisch schandmasker voor mannen die zich als een "varken" gedragen hadden.

Foto 2. Schandmasker voor vrouwen met bel. Bij de minste beweging van de veroordeelde werd de aandacht van het publiek getrokken door het klingelen van de bel.

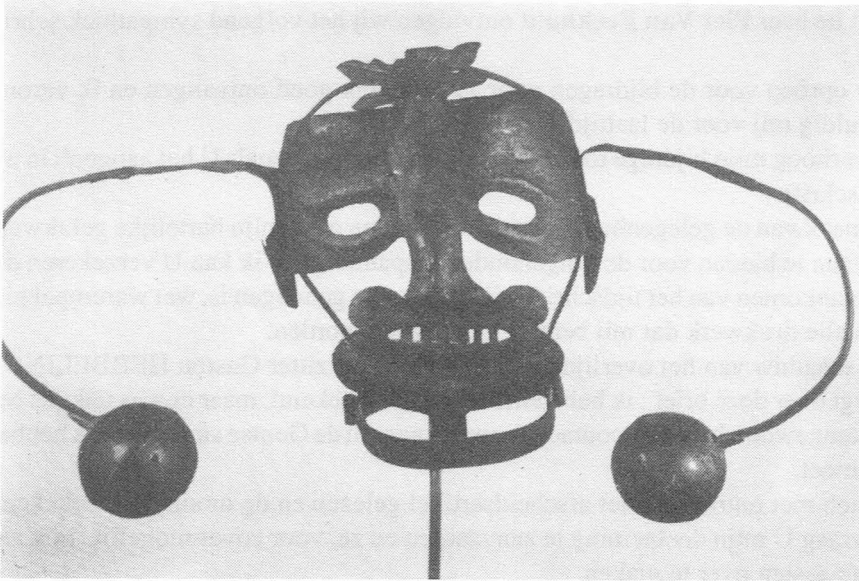

Foto 3 : Een variante op het vorige : hier zijn er twee bellen aan het masker bevestigd.

Foto 4 : Een analoog masker als hetgene in Ghendtsche Tydinghen vermeld is.

Van de heer **Piet Van Eeckhaut** ontvingen wij het volgend sympathiek schrijven :

Uw oproep voor de bijdragen voor 1990 heb ik goed ontvangen en ik verontschuldigd mij voor de laattijdigheid.

Ik verhoog mijn bijdrage tot 1.000 F als beschermid, zoals U het aangeeft in uw tijdschrift.

Ik maak van de gelegenheid gebruik om U allen eens mijn hartelijke gelukwensen aan te bieden voor de volgehouden inspanningen : ik kan U verzekeren dat het aankomen van het tijdschrift mij telkens een genoegen is, wat warempel niet van alle drukwerk dat mij bereikt kan gezegd worden.

De schaduw van het overlijden van stichter-voorzitter Gaston **HEBBELINCK** hangt over deze brief : ik heb hem niet zo goed gekend, maar er was telkens een buitengewoon hartelijk contact als we elkaar - in de Gentse straten - eens hebben ontmoet.

Ik heb met ontroering het afscheidsartikel gelezen en de mooie foto bekeken. Ik vraag U mijn deelneming te aanvaarden en ze, voor zover mogelijk, ook aan zijn naasten over te maken.

Een van onze trouwe lezeressen is de universiteitsstudente Mejuffer **Véronique Sennesael**. Zij studeert Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde en bereidt een thesis voor over de Gentse kunstschilder Albert Baertsoen (1866-1922). Zij is op zoek naar alle informatie over deze kunstenaar, naar personen die eigenaar zijn van een van zijn werken, personen die verwant zijn aan de familie Baertsoen, personen die hem eventueel nog gekend hebben.

Lezers die haar willen helpen kunnen dit doen door rechtstreeks met haar contact te nemen op het adres : Coupure Links 659 - tel. 23.55.23.

Van de Heer **David Maes** de volgende mededeling die ongetwijfeld veel van onze lezers zal interesseren :

In het winkeltje van het Schoolmuseum Michel Thiery, Sint-Pietersplein nr. 14, zijn er momenteel 65 verschillende wit/zwart foto's, van meestal reeds verdwenen Gentse stadszichten verkrijgbaar. Het betreffen hier reproducties van dia's op glas, afkomstig uit de verzameling van een zekere Verschaffelt, die teruggevonden werden op een zolder van het schoolmuseum. De foto's (formaat 13 cm x 18 cm) worden verkocht ten voordele van het Schoolmuseum aan 80 fr. per stuk.

Bovendien zijn er 28 verschillende foto's verkrijgbaar van het vroegere Schoolmuseum M. Thiery, toen dit nog gevestigd was in het Berouw.

BIBLIOGRAFIE

Binnenkort gaat er een boek verschijnen (wanneer u deze "Ghendtsche Tydinghen" ontvangt zal het misschien reeds verschenen zijn) over een onderwerp dat vele Gentenaars nauw aan het hart ligt, namelijk de geschiedenis van onze Gentse Kulderkens en weesmeisjes.

De titel van het boek luidt "VERWEESD, VERWEZEN".

Voor velen beperkt de kennis van de Kulderkens zich tot de herinnering die zij hebben van die jongetjes in uniform die bij het sluiten van de Gentse Feesten, met hun fanfare een concert kwamen geven op de Koornmarkt.

Maar hoe leefden zij? Wat gebeurde er achter die gesloten deuren van de Kulderschool? Niet alleen in de 20e eeuw, maar ook in de 19e, 18e en 17e. En iedereen heeft wel eens horen spreken van de Blauwe Meisjes en van de Rode Lijvekens, maar wie waren zij, wat deden zij, hoe leefden zij? Hoeveel onder ons weten dat sommigen onder hen 9 uren per dag moesten kantklossen? Wie weet er het fijne van de diverse miterijen in het "Kuldershuis"?

U zult het allemaal kunnen vernemen in dit boek van groot formaat (21x29,7 cm.). Zo wat een 200-tal bladzijden vol wetenswaardigheden en weinig gekende feiten, plus dan nog eens een 100-tal pagina's merkwaardige foto's, waaronder 8 in kleur.

Wij hebben de tekst kunnen inkijken en kunnen u verzekeren dat dit boek een absolute "must" is voor alle oude kulders en weesmeisjes en al niet veel minder voor de andere Gentenaars. Een Gentse bibliotheek die dit boek niet zou bezitten zou een bibliotheek zijn waaraan iets mankeert.

Het boek kan bekomen worden door storting of overschrijving op de Rekening 703-0328197-27 van V.O.W.G. - M. Verdoncklaan 40 - 9219 Gent (Gentbrugge).

De prijs van dit genummerd, garengenaaid boek met harde kaft en stofwikkkel is 1.430 fr. + 150 fr. voor verzendingskosten. Voor thuisbezorging in Gent Stad wordt dit 1.430 fr. + 50 fr.

H.C.

GENSCHÉ PRAOT

- Bawelirre! riep de mîester tegen Franske Spilthûure, wad hedde dâor wêere te vertelle?
  - Hij liegt, mîester! riepen al de jongens.
  - 't En es nie wâor, mîester, zei Franske.
  - Wie moe 'k nu gelûuve, vroeg de mîester.
  - Mij! riep Franske, z'en wille nie gelûuve da mijn broerken op d'Universiteit es...
  - Hoe êwd es diene jonge? vroeg de mîester.
  - Hij es dûu gebore, zei Franske.
- De mîester schoot in ne lach.
- Hoe, hij es dûu gebore? In hij es op d'Universiteit? Allee, maneke, ge suft!
  - 't En es nie wâor, mîester, zei Franske, in hij krijstege van kolirre. Aos ge mij nie en gelûuft, keunde gâon zien. Hij stâot dâor al drij jâor in nen bokaol mee stirk waoter!

Ter intentie van onze nieuwe lezers herinneren wij er aan dat deze "verhâolijkskes" geschreven werden door de in 1865 in Gent geboren Jan Cleppe. Ze verschenen in het "Zondagsblad" van de "Vooruit" in de jaren 1927-1928.

OPROEP AAN ONZE LEZERS

Om te kunnen voldoen aan de talrijke vragen naar oude nummers van ons tijdschrift "Ghendtsche Tydinghen", doen wij een beroep op uw medewerking om afstand te doen van nummers of jaargangen die niet meer worden gebruikt. Een overeen te komen vergoeding voor deze vriendendienst kan desnoods overwogen worden.

De inlevering gebeurt op het Documentatiecentrum (Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg, alle zondagen van 10 tot 12 uur. Het D.C. is gesloten op feestdagen en in de maanden juli en augustus. Wij danken u bij voorbaat voor uw geste.

De bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont A.

VORIGE JAARGANGEN VAN 'GHENDTSCHÉ TYDINGHEN'

Dank zij de medewerking van onze lezers, zijn volgende nummers opnieuw verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

Jaargang 1973 Nrs. 11-12
1975 Nrs. 1-2 + volledige jaargangen
1976 Nrs. 2-3-4-5-6
1977 Nrs. 3-4-5-6 + volledige jaargangen
1978 Nrs. 1-2-3-4
1979 Nrs. 1-2-3-4-5
1980 Nrs. 1-3-5
1981 Nrs. 1-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1982 Nrs. 2-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1982 Register op de jaargangen 1 tot 10 (speciaal Nr.)
1983 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1984 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1985 Nrs. 1-2-3-4-5 + volledige jaargangen
1986 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen
1987 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1988 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen
1989 Nrs. 1-2-3-4-5 + volledige jaargangen

Prijs per afzonderlijk nummer 70 fr.

Prijs per volledige jaargang 400 fr.

Tijdschriften kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het 'Documentatiecentrum' (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Portkosten bij betaling op postrekening :

Tot 2 nrs. : 25 fr. Tot 4 nrs. : 35 fr. Tot 6 nrs. : 45 fr.

Verder per jaargang : 45 fr.

De Bibliothecaresse,
Mevrouw Van Geluwe-Eggermont A.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 2597. Mw. De Beer B., Theresianenstraat 12, 9000 GENT
- 2598. Strubbe J., Désiré Van Monckhovenstraat 34, 9000 GENT
- 2599. De Smul L., Reinaertstraat 40, 9000 GENT
- 2600. Thienpont G., Vlotstraat 49, 9000 GENT
- 2601. Mw. Lehardy J., Bromeliastraat 71, 9110 GENT (Sint-Amandsberg)
- 2602. Herreman J., Emile Verhaerenlaan 19A, 9219 GENT (Gentbrugge)
- 2603. Mw. Callewier A., Kortrijksesteenweg 1, 9000 GENT
- 2604. Vereecken G., Dukkeldamstraat 15, 9000 GENT
- 2605. Claeyssoone E., Grondwetlaan 87, 9110 GENT (Sint-Amandsberg)
- 2606. Mw. Van Hapleteer Chr., Kalestraat 2, 9050 EVERGEM
- 2607. Mw. Baete M., Aloïs Joosstraat 36, 9000 GENT
- 2608. Kinsabil P., Paardestraat 68, 9000 GENT
- 2609. Van Putte J., Bernard Spaelaan 85, 9000 GENT
- 2610. Rooms J.-P., Schoolstraat 63, 9110 GENT (Sint-Amandsberg)
- 2611. Mw. Criel M., Cesenaticolaan 14A, 9060 ZELZATE
- 2612. Carton G., Nekkersberglaan 680, 9000 GENT
- 2613. Courtens J.-P., Ooststraat 7, 8600 MENEN
- 2614. Mw. Schrans A., Coupure Links 51, 9000 GENT
- 2615. Bourgoy H., Jan Verspeyenstraat 13, 9000 GENT
- 2616. Brasseur Y., Eikeldreef 13, 9830 SINT-MARTENS-LATEM
- 2617. Mw. Van den Bossche F., Sint-Elooistraat 89, 9220 MERELBEKE
- 2618. Leyman, Filip van Cleeflaan 250, 9000 GENT